

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Možnosti volnočasových aktivit v prevenci rizikového chování dospívajících

Vypracovala: Ing. Kateřina Balounová

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Laibrt

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 14. 07. 2017

Ing. Kateřina Balounová

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Lukáši Laibrtovi za cenné rady a v neposlední řadě za trpělivost, kterou mi při zpracování bakalářské práce věnoval.

Abstrakt

Dnešní děti a mládež se dělí na dvě velké skupiny. Jedna skupina má detailně naplánovaný denní režim. Po škole absolvují každý den nějakou volnočasovou aktivitu, rodiče jim pečlivě zaplňují jakoukoli volnou chvíli. Mají obavy, aby jejich děti nepropadly špatným činnostem. Na druhou stranu však existuje skupina dětí, jejichž rodiče jim nechávají absolutní volnost. Nemají čas nebo chuť se jim věnovat.

Pokud děti a mládež nemají plnohodnotnou náplň svého volného času, může je to svést na špatnou stranu – potloukat se s vrstevníky po ulicích, nudit se a začít vymýšlet závadné aktivity. To následně může vést k užívání omamných látek, drobným krádežím, vandalství, záškoláctví apod.

V souvislosti s touto problematikou vyvstávají otázky: dá se tomu nějak předcházet? Pomáhají neziskové organizace nabízející volnočasové aktivity těmto dětem najít jinou alternativu?

Klíčová slova

volný čas, volnočasové aktivity, kriminalita, prevence kriminality, instituce pro volný čas dětí a mládeže

Abstract

Children and youth nowadays split into two groups. Individuals in the first group are characterized by their daily schedule planned in detail. Every day after school they take part in leisure activities. Parents fill every moment of their children's spare time with an activity. They are worried about their children becoming involved in unsafe activities. On the other hand, there is the second group of children, whose parents don't organize children's spare time at all due to lack of time or no interest in doing so.

If the leisure time of children and youth isn't adequately filled, they could be led astray, they may start wandering around the streets with their peers, be bored and try harmful activities. This could later result in drug abuse, pilferage, vandalism, truancy etc.

In this context, following questions might arise: Is there a way how to prevent it? Do non-profit organizations have a good alternative for these children in offering leisure time activities?

Keywords

spare time, leisure activities, juvenile crime, crime prevention, institution for spare time of children and youth

Obsah

ÚVOD.....	8
1. VOLNÝ ČAS A FUNKCE VÝCHOVY K VOLNÉMU ČASU.....	10
1.1. Definice volného času.....	10
1.2. Polovolný čas.....	11
1.3. Výchova k volnému času.....	11
1.3.1. Funkce výchovy ve volném čase.....	12
1.3.2. Cíle výchovy ve volném čase.....	14
2. VÝVOJ LIDSKÉHO JEDINCE.....	15
2.1. Dospívání/dítě.....	16
2.2. Adolescence/mládež.....	17
3. KRIMINALITA A PŘÍČINY JEJÍHO VZNIKU.....	19
3.1. Definice kriminality.....	19
3.2. Příčiny vzniku kriminálního chování.....	19
4. INSTITUCE ZABÝVAJÍCÍ SE DELIKVENTNÍM CHOVÁNÍM DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	23
4.1. Policie České republiky.....	23
4.2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí.....	23
5. PREVENCE KRIMINALITY A SPECIFIKACE PREVENCE KRIMINALITY VE VOLNÉM ČASE....	25
5.1. Definice prevence kriminality.....	25
5.1.1. Primární prevence kriminality.....	25
5.1.2. Sekundární prevence kriminality.....	26
5.1.3. Terciární prevence kriminality.....	26
5.2. Organizování prevence kriminality mládeže.....	26
5.2.1. Mezirezortní úroveň.....	26
5.2.2. Rezortní úroveň.....	27
5.2.3. Místní úroveň.....	27
5.3. Prevence kriminality ve volném čase.....	29
6. INSTITUCE PRO VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	31
6.1. Tělovýchovné spolky.....	32
6.2. Školní kluby.....	32
6.3. Střediska pro volný čas.....	32
6.4. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	33
6.4.1. Aktivizační a výchovná činnost, sociálně pedagogická.....	34
6.4.2. Poradenská činnost.....	34
6.4.3. Sociální práce.....	35
6.5. Komerční a církevní organizace zajišťující sportovní a kulturní vyžití.....	35

7. CHARAKTERISTIKA PLZEŇSKÉHO KRAJE	36
8. VÝZKUMNÁ ČÁST	37
8.1. Cíl práce a výzkumné otázky.....	37
8.2. Metoda sběru dat	38
8.3. Výzkumný soubor – představení respondentů.....	39
8.4. Záznam rozhovorů	41
9. ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	42
9.1. Témata.....	42
9.1.1. Překážky v trávení volného času	42
9.1.2. Rodinné zázemí.....	44
9.1.3. Respektování pravidel společnosti.....	45
9.1.4. Možnosti volnočasových aktivit	45
9.1.5. Volný čas jako prvek prevence delikventního chování	47
9.2. Souhrn výsledků.....	48
10.NABÍDKA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT V PLZEŇSKÉM KRAJI.....	51
10.1. Organizace pro rodiny, děti a mládež.....	51
10.1.1. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bludiště	52
10.1.2. Občanské sdružení Brána.....	52
10.1.3. Klub Atom pro děti a mládež	53
10.1.4. Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň.....	53
10.1.5. NZDM Pixla.....	54
10.1.6. Terénní program COM.PASS	54
10.2. Výhody a nevýhody organizací v oblasti volnočasových aktivit	55
11.ZÁVĚR.....	57
POUŽITÁ LITERATURA	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	63
Příloha č. 1.....	64
Příloha č. 2.....	67
Příloha č. 3.....	69
Příloha č. 4.....	71
Příloha č. 5.....	73

ÚVOD

V posledních letech se stále častěji objevují v médiích informace o rostoucí kriminalitě dospívajících. V souvislosti s touto problematikou vyvstávají otázky: dá se tomu nějak předcházet? Pomáhají neziskové organizace nabízející volnočasové aktivity těmto dětem najít jinou alternativu?

Jelikož výše zmíněné otázky si pokládám i já, rozhodla jsem se zpracovat na toto téma svou bakalářskou práci. Chci si ověřit, zda způsob trávení volného času dětí a mládeže může souviset s prevencí sociálně patologických jevů. Také si chci udělat vlastní představu o tom, jak je daná problematika řešena ve městě, kde žiji. Jsou nastavené kapacity dostatečné? Brání něco dětem do organizací, věnujících se volnočasovým aktivitám, chodit? Jsou regionálně dostupné?

Teoretickou část své bakalářské práce rozčlením do sedmi kapitol. V první kapitole definuji pojem volný a polovolný čas, vysvětlím, co to znamená výchova k volnému času, uvedu její formy a cíle. Ve druhé kapitole popíši stádia vývoje člověka a detailněji se zaměřím na charakteristiku dítěte na 2. stupni základní školy a adolescenta. Ve třetí kapitole se budu věnovat vysvětlení pojmu kriminalita a příčinám jejího vzniku. Čtvrtá kapitola bude obsahovat popis institucí zabývajících se problémovým chováním mládeže. Jedná se konkrétně o Policii České republiky a Orgán sociálně-právní ochrany dětí. V kapitole číslo pět formálně vymezím pojem prevence kriminality a popíši systém její organizace. Kapitola šestá bude obsahovat vyjmenování všech typů institucí pro volný čas dětí a mládeže a podrobněji popíši ty, které jsou relevantní pro mou práci. V poslední kapitole teoretické části stručně popíši Plzeňský kraj. Jeho charakteristika nám částečně osvětlí, proč je metropole Plzeň tak stěžejní pro celý kraj a jak velkou roli zastupuje právě při poskytování volnočasových aktivit.

Teoretická část mé bakalářské práce by měla být dostatečným základem pro zpracování výzkumné části. Ujasnění jednotlivých pojmů a formální vymezení činností jednotlivých organizací usnadní orientaci ve výzkumné části.

Pro výzkumnou část své práce jsem si stanovila cíl zaznamenat názory pracovníků, kteří mají co do činění s problematickými dětmi a mládeží. Pro spolupráci

jsem oslovila Policii ČR, Orgán sociálně-právní ochrany dětí a neziskové organizace poskytující volnočasové aktivity dětem a mládeži. Dílčím cílem bude zmapovat aktuální situaci v Plzeňském kraji v oblasti poskytování volnočasových aktivit, ověřit kapacitní možnosti a typy aktivit, které jsou k dispozici.

Jako výzkumnou metodu použiji kvalitativní výzkum, konkrétně metodu dotazování technikou semistrukturovaného rozhovoru. Mými respondenty budou výše specifikovaní pracovníci Policie ČR, Orgánu sociálně-právní ochrany dětí a několika neziskových organizací. Spolupráci mi přislíbilo 5 osob.

1. VOLNÝ ČAS A FUNKCE VÝCHOVY K VOLNÉMU ČASU

1.1. Definice volného času

Volným časem se rozumí doba mimo pracovní čas a tzv. čas vázaný, což je čas určený k zajištění chodu rodiny, provozu domácnosti, spánku, jídlu, osobní hygieny a dalších povinností, které se netýkají práce. Volný čas lze chápat jako odpočinek a zábavu, rozvoj zájmové sféry, zlepšení kvalifikace a účast na veřejném životě (Hájek, 2008, s. 10).

Volný čas se vymezuje ve dvou rovinách:

1. negativní pojem – zbývající doba celkového denního času po studijním nebo pracovním čase, domácích pracích a uspokojení základních potřeb;

2. pozitivní pojem – disponibilní časový prostor, ve kterém by volný čas znamenal svobodu. Jedná se o čas, ve kterém může jedinec svobodně dělat to, co chce právě on (Vážanský, 1995, s. 23-24).

Dle Vážanského dnešního chápání volného času vychází z rozčlenění:

- epocha pohody jako etapa volného času,
- volný čas jako období míru (středověk),
- humanistický volný čas (rovněž středověk),
- volný čas jako zbývající časový úsek (období reformace),
- volný čas jako povinná doba (školní pedagogika),
- volný čas v době osvícenství,
- volný čas jako připravená doba (protestantismus),
- volný čas jako doba zotavení,
- volný čas jako doba jednání (Vážanský, 1995, s.17-18).

Činnosti, které se praktikují ve volném čase, mají jedinci přinášet uvolnění, spokojenost, štěstí, duševní rovnováhu či radost ze života. Jejich roli lze chápat i jako antistresové techniky. Vždy je třeba volný čas trávit ze své vlastní vůle a dobrovolně.

Jako optimální stav lze označit stav rovnováhy mezi sférou povinností a volného času, protože kvalitně strávený čas:

- podporuje zdravý tělesný vývoj jedince,
- působí preventivně proti sociálně patologickým jevům,
- pomáhá vytvářet hodnotový systém jedince,
- podílí se na výchově ke zdravému životnímu stylu a
- podporuje všestranný rozvoj jedince.

1.2. Polovolný čas

Tento zvláštní pojem značí činnosti vykonávané na hranici povinného a vázaného času. Vykonáváme je z vlastní vůle, pro radost, ale zároveň mají i praktický užitek. Typicky lze mezi tyto aktivity zařadit práce na zahradě, kutilství všeho druhu, vyšívání a další ženské práce (Hofbauer, 2010).

Polovolný čas se týká hlavně dospělých. Děti a mládež tráví svůj volný čas téměř vždy bez praktického užitku. Nehledají v těchto činnostech žádný jiný efekt než radost a zábavu. Naopak dospělí zábavu považují často za ztrátu času a plýtvání svými silami. Proto se věnují převážně praktickým činnostem. Toto je bohužel důsledkem dospělosti a určité ztráty bezstarostnosti ve vnímání lidského života.

1.3. Výchova k volnému času

Výchova k volnému času je poskytování širokého spektra informací o možnostech trávení volného času. Jedná se o bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními, výchovnými a vzdělávacími (Hofbauer, 2010).

Důležitá je orientace v množství zájmových aktivit, které jsou k dispozici v okolí jedince. Další etapou výchovy k volnému času je pomoci najít právě takovou aktivitu, která bude přínosem pro jedince, bude pro něho dostupná jak místně, tak finančně.

Nejvíce je třeba podporovat aktivity, které jsou prospěšné pro společnost obecně, např. sportovní nebo kulturní aktivity.

Mezi významné činitele, které ovlivňují vznik pozitivních i negativních projevů chování patří hlavně rodina. Dále mládež ovlivňují přátelé, ale v poslední době se výrazně spolupodílejí převážně média. Ty nahrazují aktivní způsoby trávení volného času a mění i zažité způsoby komunikace.

Ale jak již bylo řečeno, stěžejním bodem je rodina. Jedná se o základní sociální skupinu, která formuje osobnost a hodnotový žebříček jedince. Vytváří jeho mravní povědomí. Úkolem rodiny je v raném věku vybírat svým dětem způsoby trávení volného času. Je však třeba dbát na to, že dítě potřebuje trávit čas se svými rodiči. Tuto povinnost nelze ničím nahradit.

Výchova k volnému času je v moderní společnosti automatickou součástí výchovy každého jedince.

1.3.1. Funkce výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase se stala v současné době velmi moderní záležitostí. Samozřejmě bylo i dříve známo, že je třeba dětem a mládeži přiblížit aktivní, a hlavně kvalitní trávení svého volného času. Ale vše se dělo živelně a přirozenou cestou. Děti nejčastěji navštěvovaly kroužky na svých základních školách a maximálně chodily do místně příslušného spolku (Pávková, 2002).

Dnes je naopak standardem, že rodiče již v mateřské školce dětem vybírají základní školu s ohledem na její zaměření, bez ohledu na spádovost svého bydliště. Odpolední kroužky jsou vybírány v co nejširším spektru – humanitní, sportovní, umělecké, vzdělávací. K dětem se někdy chovají jako k věci, kterou je třeba kultivovat a zdokonalovat.

Základním posláním výchovy ve volném čase je přirozený rozvoj osobnosti dítěte s ohledem na jeho osobnost a vlohy.

Mezi základní funkce výchovy patří:

- výchovně-vzdělávací,
- zdravotní,
- sociální a
- preventivní (Pávková, 2002).

Výchovně-vzdělávací funkce je základní funkcí výchovy ve volném čase. Měla by záměrně a cílevědomě ovlivňovat vývoj dětí. Rozvíjet jejich rozumové i intelektuální schopnosti včetně emocí. Cílem výchovy k volnému času je seberealizace, uspokojování potřeb, prohlubování zájmů, osobního talentu a vloh. Přidruženým cílem je vnímat celoživotní vzdělávání jako přirozenou součást života (Pávková, 2002).

Zdravotní funkce představuje cíl výchovy ke zdravému životnímu stylu. Měla by rozvíjet zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj dítěte. Výchovný pedagog by měl volnočasové aktivity přizpůsobovat věku i individuálním vlastnostem dítěte, zaměřovat se na pohybové aktivity, zdravé stravovací návyky, pitný režim, eliminaci zlovyků, upozorňovat na bezpečnost práce při aktivitách a na dodržování hygienických návyků. Jedním z nejdůležitějších poslání je naučit děti vzájemnému přátelství a respektu, upozornit je na to, že mezilidské vztahy jsou to nejdůležitější v našem životě a je třeba je pěstovat. Také je důležité naučit děti řešit konflikty, protože jsou běžnou součástí přátelství (Pávková, 2002).

Sociální funkce výchovy ve volném čase představuje navazování rozmanitých sociálních vztahů – naučit se nejen přátelství, ale také akceptování autority v našem životě. Díky mezilidským interakcím dochází k nenásilnému sociálnímu učení. Pokud děti mají problematickou rodinu, může jim toto prostředí ukázat pozitivní aspekty – pozornost pedagoga, hračky a pomůcky. Nejčastěji se tato funkce spojuje s dohledem nad dětmi mimo vyučování (Pávková, 2002).

Preventivní funkce výchovy by měla sloužit jako ochrana dětí před negativními jevy jako nepozornost, krádeže, záškoláctví, útěky z domova, agresivita, šikana, vandalismus, zneužívání omamných látek a další škodlivé chování. Volnočasové aktivity lze chápat jako formu primární prevence. Nelze v nich však vidět jistotu, že dítě ochrání

před všemi nebezpečími. Zvyšují pouze pravděpodobnost, že pokud dítěti ukážeme alternativu a zaplníme jeho čas, pak se snad ve správném okamžiku rozhodne správně. Vždy je lepší problémům předcházet, než je pak složitě napravovat (Pávková, 2002).

Všechny čtyři funkce se vždy prolínají. V různých institucích poskytujících volnočasové aktivity jsou zastoupeny v různé míře, ale vždy působí všechny společně.

1.3.2. Cíle výchovy ve volném čase

Cílem výchovy ve volném čase je naučit děti aktivně využívat dostupný volný čas. Naučit je, že prvořadé je splnit si všechny své povinnosti a pak si zaslouženě aktivně odpočinout, dále vážit si svého volného času, rozumně ho užívat ve svůj prospěch.

Tento obecný cíl lze rozčlenit do řady dílčích:

- efektivně odpočívat,
- dobře zvolit způsob relaxace,
- rozvíjet své zájmy a vloh,
- naučit se hospodařit s dostupnými prostředky, jak finančními, tak materiálními,
- brát vzdělávání jako celoživotní proces (Kratochvílová, 2004).

2. VÝVOJ LIDSKÉHO JEDINCE

Vývoj lidského jedince má několik fází, jimiž prochází každý člověk. Jedná se o jedinečný proces, který je zcela specifický a neopakovatelný. „A i přes značnou nerovnoměrnost jednotlivých vývojových stadií na sebe tyto fáze navazují, a protože se nedají přeskočit, musí se prožít všechny – i ty, které se v danou chvíli nejeví jako nejšťastnější“ (Vrtělová, 2007, s. 29).

Chronologie vývojových fází:

- prenatální období (od oplodnění po porod dítěte)
- perinatální období (porod)
- novorozenecké období (od narození do 2 měsíců věku)
- kojenecké období (2 měsíce – 1 rok)
- batolecí období (2 – 3 roky)
- předškolní věk (4 – 5 let)
- mladší školní věk (6 – 11 let)
- dospívání (12 – 15 let)
- adolescence (16 – 20 let)
- mladší dospělost (21 – 30 let)
- střední dospělost (31 – 45 let)
- starší dospělost (46 – 60 let)
- stárnutí (61 – 75 let)
- stáří (76 – 89 let)
- stařeckost (nad 90 let)
- smrt (Světová zdravotnická organizace, 2008).

Výše vyjmenované fáze vývoje lidského života jsou blíže popsány v mnoha odborných publikacích.

S ohledem na obsah práce se detailněji zaměřím na charakteristiku období dospívání a adolescence. Právě těmto věkovým kategoriím se věnuji ve výzkumné části.

2.1. Dospívání/dítě

Lidského jedince v období 12.–15. roku věku můžeme nazývat pubescentem, dospívajícím, teenagerem nebo ze sociologického hlediska ještě stále dítětem.

Dle Eriksona je dospívání obdobím, kdy člověk hledá svou vlastní osobní i sociální identitu. Klade si otázky typu „Kdo jsem a kam patřím?“. Hledá na ně odpovědi, je často emočně labilní, což je způsobeno činností hormonálního systému pohlavních žláz (Žaloudíková, 2013).

Dle Janišové lze identifikovat konflikty a potřeby těchto dětí následovně: *„odmítání podřízených rolí, tendence osamostatnit se, výrazná kritičnost, negativismus, neadekvátní obranné reakce, frustrace a nedorozumění s dospělými, nechuť ke kompromisům a odpoutávání se od rodiny. Naopak potřeby se projevují v získání své pozice ve světě, jistoty, bezpečí, seberealizace a vytváření vlastních pravidel“* (Janišová, 2009, s. 10).

Z biologického hlediska dochází k pohlavnímu dozrávání podmíněného hormonálními změnami. Postava dítěte prochází výraznými fyzickými změnami, na které jsou dospívající velmi citliví. Hormonální změny se projevují i v psychice dítěte. Nejčastěji se vyskytuje emoční napětí, rozkolísanost, přecitlivělost, podrážděnost a vzdor vůči všemu a všem.

Ve vývojové psychologii jsou identifikovány kognitivní vývojové procesy, které jsou typické pro toto období:

- abstraktní myšlení,
- vědecké myšlení,
- pocit výjimečnosti,
- skupinová identita a

- navazování prvních osobních kontaktů (Vágnerová, 2008).

Dítě tohoto věku navštěvuje 2. stupeň základní školy. Druhý stupeň představuje v současnosti 6. až 9. třídu.

Fáze dospívání je právem označováno za jedno z nejtěžších a zároveň nejdynamičtějších období v životě člověka.

2.2. Adolescence/mládež

Mládeží označujeme adolescenty mezi 16. a 20. rokem věku. Jedná se o jakési přechodné období mezi dítětem a ranou dospělostí.

Erikson toto období vnímá jako utváření vlastní identity. Dle Arnetta jsou typickými znaky, stejně jako u Eriksona, hledání identity, ale ještě přidává nestabilní chování, zaměření se na uspokojování vlastních potřeb a seberealizaci, prvotní samostatné rozhodování, snahy o finanční nezávislost a uvědomování se a přijetí sebe sama (Arnett, 2012).

Janišová velmi dobře vykreslila obraz typického adolescenta. Hledá stimulující a uspokojující aktivity. Orientuje se na vlastní prospěch, hledá citovou jistotu a projektuje si ji do partnera, kterého si idealizuje. Rád se vymezuje vůči světovým názorům a hledá smysl života. Typické je černobílé vnímání světa (Janišová, 2009, s. 10). Langmeier naopak upozorňuje na problémy, které mladí v tomto věku často mají. Jedná se o absolutní vliv sociální skupiny, ve které se pohybují. *„Přejímají stereotypy chování, mají sklony k nežádoucímu chování jako alkoholismus či gamblerství. Oproti jiným vývojovým obdobím je zde větší výskyt sebevražd, případně propuknutí duševních poruch, které jsou geneticky podmíněny“* (Langmeier, 2002, s. 93).

Ve vývojové psychologii jsou identifikovány procesy, které jsou typické pro toto období:

- fyzické vyzrání,
- osamostatňování se,
- nejistota,

- socializace,
- péče o zevnějšek,
- sexuální aktivita a partnerství a
- sebeuvědomění (Vágnerová, 2008).

Mládež v tomto věku ukončila základní školu a zahájila střední vzdělávání. Mohou být studenty středních odborných škol, gymnázií nebo odborných učilišť. Někteří se již stanou pracujícími, ale v našem prostředí se jedná spíše o výjimky.

3. KRIMINALITA A PŘÍČINY JEJÍHO VZNIKU

3.1. Definice kriminality

Kriminalitu lze zjednodušeně definovat jako páchaní trestných činů. Trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v příslušném zákoně.

Pokud trestný čin spáchá dospělý, jedná se o trestný čin. V případě spáchání takového činu mladistvým se hovoří o provinění. Pokud stejný čin spáchá dítě před dovršením 15. roku života, jedná se o spáchání činu jinak trestného.

Trestní odpovědnost mladistvých řeší zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. *„Přestože zákon č. 218/2003 Sb. platí již několik let, lze v jeho aplikační praxi dosud vysledovat určité rezervy. Není totiž jednoduché vytvořit účinný, plně funkční a propracovaný systém pro nápravu pachatelů z řad mládeže. Ten musí navazovat na jedné straně na systémově založený, obecně aplikovaný preventivní systém ochrany mládeže před asociálním či antisociálním vývojem, na druhé straně se opírat o stabilní multifunkční síť adekvátních výchovných zařízení a odborníků, kteří budou schopni poskytovat soustředěný probační dohled či program, kontrolovat výchovné povinnosti či uložená výchovná omezení atp.“* (Večerka, 2011, s. 6).

Mezi nejčastěji páchané trestné činy mladistvými patří krádeže, vandalismus, držení omamných látek a ublížení na zdraví.

3.2. Příčiny vzniku kriminálního chování

Nad příčinami vzniku kriminálního chování lze polemizovat. Vždy se jedná o souhru okolností, které spustí delikventní chování, které postupně přerůstá v činy trestné.

Jedním z nejlepších děl, kde je tato problematika probíraná v souvislostech, je Osm smrtelných hříchů od Konrada Lorenza. Tato publikace vyšla již v roce 1973, ale přesto je její obsah platný i v dnešní době. Lze v ní najít mnoho podnětů, které nutí

k zamyšlení. Jedná se o dílo spíše sociologické a filozofické, v němž se definuje lidské chování ve vztahu ke změnám životních podmínek a upozorňuje na úpadek lidské společnosti.

Ve svém díle autor upozorňuje na hrozby ve formě přelidnění Země, devastace životního prostředí, uspěchanosti doby, odcizení se a citové chladnosti, genetického úpadku, odklonu od tradičních hodnot, rostoucího konformismu a obtížného sladění mravního jednání s morálním úkolem rodičů.

Osm smrtelných hříchů definuje takto:

- 1) přelidnění Země – Přelidněnost vede paradoxně ke snaze o omezení a minimalizaci sociálních kontaktů. Lidé se straní společnosti, ztrácí srdečnost. Lidská bezohlednost a sobeckost může vést k rozšíření zločinnosti.
- 2) devastace životního prostředí – Industrializace prostředí v souvislosti s technologickým pokrokem nás odklání od přírody. Příroda již nemá přirozený čas na vlastní regeneraci. Vymírají živočišné druhy, degenerují rostliny a my jako lidé ztrácíme cit pro přírodu, krásno obecně. Důsledkem je vandalismus, kdy ničíme vše krásné a obracíme to v temnotu a ošklivost.
- 3) uspěchanost doby – Heslem dnešní doby je orientace na výkon. Vše musí být učiněno kvalitně, precizně a hlavně rychle. Nesmíme selhat. Tento dlouhodobý tlak na člověka je enormní, zatěžuje jeho nervovou soustavu a vzniká bezpočet psychických poruch. Úzkost se stala příčinou mnoha zdravotních potíží, které podlamují celkové zdraví člověka. Neúspěch může vést k deprivaci, kterou lidé řeší vandalismem a kriminalitou.
- 4) odcizení se a citová chladnost – Technologický pokrok a rozvoj farmakologie vede lidskou společnost k tomu, že není třeba zažívat strach, bolest, úzkost. Vše lze řešit tlumícími prostředky. Na druhou stranu s tím spojená otupělost nás vede k citové chladnosti. Nejsme schopni citu nejen vůči ostatním lidem, ale ani ke zvířatům a věcem. Nedodržujeme letité zvyky, odkláníme se od odpovědnosti za rodinu a partnera. Snažíme se vztahy udržovat v nezávazné rovině a užívat jen přínosy z partnerství. Odpovědnost z toho vyplývající odmítáme.

- 5) genetický úpadek – Sociální chování jedince je předurčeno biologicky. Konrad Lorenz tvrdí, že pudy jsou v rovnováze s odpovědným ovládním. Pokud se tato rovnováha vychýlí, což je právě způsobeno genetickým úpadkem, pak může docházet k delikventnímu chování. Toto jednání se velmi často vyskytuje u mládeže, která následně není schopna přijmout odpovědnost za své chování a vrací se opakovaně pod ochranná křídla rodičů, kteří jejich chování omlouvají a tím ho bohužel akceptují.
- 6) odklon od tradic – Nejvíce se tento trend promítá ve vztahu mezi dětmi a rodiči. Je přirozené, že mládež hledá své vlastní hodnoty a snaží se vymanit z vlivu svých rodičů. Správný vývoj však probíhá tak, že postupně se mladí dospělí vrací k odkazu rodičovské kultury, k tradicím a pochopení jejich názorů. Pokud je tento přirozený cyklus narušen, ztratí se smysl pro odpovědnost a pro hodnoty, může se následně objevit asociální jednání a kriminalita (Pelikán, 1995, s. 27).
- 7) rostoucí konformismus – Lidé se díky rozvoji vlivu sdělovacích prostředků stávají snadno ovlivnitelní, přebírají masově propagované myšlenky, nejsou schopni vlastního kritického pohledu. Jedinci ztrácejí vlastní autentičnost, vlastní osobnost. Je pak mnohem větší riziko, že budou zastávat radikální a protispolečenské hodnoty, pokud k tomu budou záměrně vedeni.
- 8) obtížné sladění mravního jednání s morálním úkolem rodičů – Úkolem každého rodiče je přenášení mravního jednání na své děti. Pokud však vezmeme genetický úpadek lidstva jako fakt, pak lze spatřit v přebírání negativních vzorců chování a pokřivené hodnoty od svých rodičů velké riziko. Lze pak právem mít obavy z toho, že tyto pokřivené hodnoty budou iniciovat delikventní chování dětí v budoucnosti (Lorenz, 1973).

I když se mohou zdát názory Lorenze radikální a velmi přísné, je třeba se nad nimi důkladněji zamyslet. Většina jeho názorů se téměř po 50 letech ukázala jako pravdivá. Hrozba, že se jejich účinnost bude rozšiřovat, je oprávněná.

Konformismus se v naší zemi rozšířil tak snadno a rychle po sametové revoluci. A to je pouhých 25 let po ní. Nová generace, která vyrůstala již jen ve svobodné zemi, odmítá odpovědnost za své chování. Snaží se všeho dosáhnout co nejjednodušší cestou

a nebrání se ani nelegálním způsobům. Nemají morální zábrany získat své úspěchy bez vlastního přičinění a své nedostatky a chyby svalovat na ostatní.

4. INSTITUTE ZABÝVAJÍCÍ SE DELIKVENTNÍM CHOVÁNÍM DĚTÍ A MLÁDEŽE

Po vymezení toho, co je kriminální chování a jaké jsou příčiny jeho vzniku, je nutné si také představit základní instituce, které se zabývají a řeší právě následky delikventního chování dětí a mládeže.

Nejčastěji se zmiňují tyto dvě instituce:

- Policie České republiky a
- Orgán sociálně-právní ochrany dětí.

4.1. Policie České republiky

Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor zřízený zákonem České národní rady ze dne 21. června 1991. Slouží veřejnosti, jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti. Plní rovněž úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, předpisy Evropských společenství a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky (Policie České republiky, 2017).

Policie ČR je podřízena Ministerstvu vnitra. Je rozčleněna do mnoha odborů, ale s ohledem na kriminální chování mládeže je třeba zmínit tyto tři útvary:

- 1) kriminální policie a vyšetřování,
- 2) skupina domácích násilí a
- 3) preventivně informační skupiny.

4.2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí je veřejnosti znám pod zkratkou OSPOD. Je začleněn do struktury obecního nebo městského úřadu, který má status obce s rozšířenou působností. Jedná se o samostatné oddělení v rámci odboru sociálních věcí.

Oddělení sociálně-právní ochrany je rozděleno na tři úseky:

- 1) péče o rodinu a dítě,
- 2) sociální kurately pro děti a mládež,
- 3) náhradní rodinné péče.

Všichni pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a dalšími předpisy (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017).

Mezi základní činnosti Orgánu sociálně-právní ochrany dětí patří:

- poradenská činnost – pomoc při řešení výchovných a dalších problémů souvisejících s dětmi (např. nárok na výživné, umístění do zařízení zajišťující ústavní výchovu),
- výchovná opatření – napomenutí, dohled nad dítětem, doporučení a zajištění odborné poradenské pomoci,
- opatření na ochranu dětí – návrhy k soudu na omezení či zbavení rodičovské zodpovědnosti vůči dítěti, nařízení ústavní péče nebo výchovného opatření, návrhy na vydání předběžných opatření,
- péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost – činnost kurátorů ve formě preventivních opatření k zamezení vzniku sociálně-patologických jevů, účast na přestupkových řízeních, návštěvy dětí a mládeže v ústavní či ochranné výchově při závažných výchovných prohřešcích, pomoc dětem po propuštění z ústavní či ochranné péče (OSPOD, 2017).

5. PREVENCE KRIMINALITY A SPECIFIKACE PREVENCE KRIMINALITY VE VOLNÉM ČASE

5.1. Definice prevence kriminality

Prevence kriminality je soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí (Ministerstvo vnitra, 2017).

Rozlišujeme tyto tři typy prevencí:

- primární,
- sekundární a
- terciární (Miovský, 2007).

5.1.1. Primární prevence kriminality

Primární prevence kriminality se zaměřuje na potenciální faktory, které mohou spustit delikventní či přímo kriminální chování. Poskytuje se obecné populaci, která ještě nevykazuje symptomy problematického chování. Zároveň aktivně podporuje společensky akceptovatelné chování (Miovský, 2007).

5.1.2. Sekundární prevence kriminality

Sekundární prevence kriminality se již orientuje na jedince, kteří byli identifikováni jako potenciálně riziková skupina. Tito jedinci jsou náchylnější ke kriminálnímu chování. Existuje reálné riziko, že již jsou aktivně zapojeni do společensky nežádoucího chování či vykazují předpoklady, že k tomu může dojít. Za rizikové faktory se považuje neúplná rodina, alkoholismus v rodině, špatná ekonomická situace rodiny, příslušnost k etnické skupině, negramotnost a další (Miovský, 2007).

5.1.3. Terciární prevence kriminality

Terciární prevence kriminality se již zaměřuje na pachatele trestných činů a na konkrétní místa, kde se kriminalita vyskytuje. Hlavním jejím cílem je zabránění další trestné činnosti, odradit již identifikované pachatele od nežádoucího chování. Terciární prevence je již úzce orientovaná a specifická (Miovský, 2007).

5.2. Organizování prevence kriminality mládeže

Organizování prevence kriminality mládeže v České republice probíhá na třech úrovních:

- mezirezortní úroveň,
- rezortní úroveň a
- místní úroveň (Ministerstvo vnitra, 2017).

5.2.1. Mezirezortní úroveň

Mezirezortní úroveň v organizování prevence kriminality mládeže je zastoupena Republikovým výborem pro prevenci kriminality. Byl zřízen v roce 1993 při Ministerstvu vnitra. Jedná se o mezirezortní, koordinační a metodický orgán.

Jeho hlavním úkolem je stanovení preventivní politiky vlády v oblasti obecné kriminality. Koordinuje preventivní činnosti jednotlivých rezortů. V oblasti volnočasových aktivit je jeho úkolem stanovit legislativní rámec pro provozování volnočasových aktivit pro děti a mládež.

Výstupním dokumentem činnosti Výboru je vypracování Strategie prevence kriminality pro příslušné období.

5.2.2. Rezortní úroveň

Rezortní úroveň je zastoupena jednotlivými ministerstvy České republiky. Ministerstva mají za úkol rozpracovat Strategii prevence kriminality. Připravit rozpočty a zabezpečit finanční prostředky pro jednotlivé preventivní programy, které vyplývají z této strategie pro příslušné období.

Další důležitou činností ministerstev je vypracování detailních návodů legislativních podmínek pro realizaci volnočasových aktivit a preventivních programů. Nedílnou součástí je také zajištění dostatečné informovanosti široké veřejnosti o možnostech trávení volného času. To může být šířeno jak veřejnoprávními sdělovacími prostředky, tak dalšími informačními kanály.

Jen informovanost však nestačí, je třeba také motivovat dospělé k výchově dětí a mládeže ke kvalitně trávenému volnému času, věnovat se vzdělávání a školení pedagogických pracovníků, vytvářet nové pracovní pozice jako například pedagoga volného času apod.

5.2.3. Místní úroveň

Do prevence kriminality na místní úrovni zahrnujeme orgány státní správy, samosprávy, policii, probační a mediační službu. Dále jsou to nestátní neziskové organizace a další instituce působící v obcích (Štefunková a další, 2012, s. 47).

Místní úroveň je nejdůležitější součástí prevence kriminality mládeže. Je to proto, že je nejbliž konečnému konzumentovi preventivních programů. Také jsou zde dobře zapracovány specifika jednotlivých krajů, okresů, měst a obcí České republiky.

Prevence na místní úrovni je podporována i právními normami Evropské unie, např. ve Stanovisku Evropského hospodářského a sociálního výboru se uvádí následující: *„Různé preventivní a alternativní strategie musí být podporovány jasnou a udržitelnou evropskou politikou založenou na prioritách stanovených na úrovni Evropské unie, což by přispělo k vyřešení problému násilí nezletilých v městských oblastech, pokud možno bez zásahu soudů.“* (Evropský hospodářský a sociální výbor, 2009).

Místní úroveň je zastoupena v obcích. Obec je prvotním článkem samosprávy a zajišťuje tak volnočasové aktivity pro děti a mládež svých místně příslušných občanů. Nejčastěji se věnují tradičním aktivitám typu lidové umění, tělovýchova a sport či společenské zábavy, ale pod vlivem společenského vývoje se tyto aktivity rozšiřují o výpočetní techniku, nové hudební a sportovní styly, taneční kurzy a další.

Obce a kraje tedy standardně zajišťují provoz základních a středních škol, základních uměleckých škol, středisek dětí a mládeže a dalších zájmových sdružení.

Kraj má ale také poradenskou funkci. Zaprvé by měl plně přejímat a dále aplikovat nařízení jednotlivých ministerstev v oblasti prevence kriminality mládeže. Zadruhé má plnit následující funkce:

- poskytovat kvalifikované a odborné informace obcím a městům místně mu příslušným,
- poskytovat poradenství v oblasti legislativy,
- zajišťovat granty ze státních fondů a fondů Evropské unie,
- financovat preventivní programy jím organizované,
- poskytovat vzdělávání a školení pracovníků v oblasti prevence kriminality,
- analyzovat a sledovat účinnost preventivních programů a
- koordinovat preventivní činnost v celém kraji.

V souladu s demografickým vývojem v dané oblasti je třeba přizpůsobovat kapacity školských zařízení i zařízení volného času. Typickým příkladem volnočasových zařízení jsou sportoviště, aquaparky, klubovny, areály letních táborů atd.

Každá obec a město musí povinně vypracovávat Strategický plán rozvoje města a výše zmíněné záležitosti by měly být jeho nedílnou součástí.

Večerka ve své práci *„Prevence kriminality na úrovni obcí a krajů hovoří o tom, že valná část preventivní činnosti by se měla odehrávat právě na úrovni obcí. V některých obcích je proto zřízena funkce pracovníka, který se zabývá prevencí kriminality či obecně prevencí patologických jevů. Lze také zřídit komise. Nejčastěji se nazývají „Komise prevence kriminality“ nebo „Bezpečnostní komise“. Jejich výhodou je především navození spolupráce a komunikace mezi zástupci různých institucí jako policie (státní i městské), instituce z oblasti výchovy a péče o mládež“* (Večerka, 2009, s. 12-14).

5.3. Prevence kriminality ve volném čase

Pro správnou funkci preventivní činnosti je třeba nejprve identifikovat příčiny a motivy, které způsobují sociálně patologické chování mládeže.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve svých metodických pokynech člení negativní jevy do následujících skupin:

- drogové závislosti, alkoholismus, kouření,
- kriminalita, delikvence,
- virtuální drogy (počítače, televize a video),
- patologické hráčství,
- záškoláctví,
- šikanování, vandalismus a jiné formy násilného chování,
- xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus (Hájek, 2004, s. 85).

Aby bylo možno předcházet výše zmíněnému rizikovému chování dětí a mládeže, je třeba zaměřit se na vhodná preventivní opatření. U dětí je jednou z efektivních možností kvalitní trávení svého volného času.

Volnočasové aktivity lze bezesporu chápat jako formu primární prevence. Nelze v nich však vidět jistotu, že dítě ochrání před všemi nebezpečími. Je jen vyšší pravděpodobnost, že pokud dítěti ukážeme alternativu a zaplníme jeho čas, pak se snad ve správném okamžiku rozhodne správně. Vždy je lepší problémům předcházet, než je pak složitě napravovat (Pávková, 2002).

Volnočasovou aktivitu můžeme definovat jako smysluplné využití svého volného času. Mezi volnočasové aktivity patří nejrůznější zájmové a vzdělávací kroužky, komunitní a nízkoprahová centra, kluby, sportovní aktivity a různé soutěže (Ministerstvo vnitra, 2017).

U volnočasových aktivit vždy hovoříme o organizovaných aktivitách. Samostatné trávení volného času není v této práci bráno v potaz. Samozřejmě i koníčky mají svou nezastupitelnou roli, ale ta již není v této práci obsažena.

U organizovaných volnočasových aktivit je nejdůležitější dobrý vztah mezi vedoucím pedagogickým pracovníkem a mládeží. Vztah musí být vždy profesionální, založený na vzájemné důvěře. Nelze výchovnou činnost pedagoga spojovat s přátelstvím mezi ním a mládeží. Je třeba vždy respektovat odlišnosti dané věkové skupiny. Základním pravidlem je netolerance nevhodného, závadného chování.

Podle Hájka je základem úspěšné práce s mládeží upevňování a posilování sociálních dovedností, včetně sociální kompetence:

- schopnost přijmout opačný názor a vyjádřit jej,
- schopnost požádat o laskavost, zahájit a vést rozhovor s vrstevníky i dospělými,
- schopnost pochválit a zároveň přijmout pochvalu,
- schopnost požádat o pomoc při řešení problému,
- schopnost odmítnout nevhodný návrh, odolat tlaku, chovat se společensky a vhodným způsobem (Hájek, 2004, s. 91).

6. INSTITUCE PRO VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE

Po úvodním přehledu, co je volný čas a jaké jsou jeho funkce a cíle, byla definována charakteristika dětí a mládeže z hlediska vývojové psychologie. Následně popsáno kriminální chování a jaké jsou příčiny jeho vzniku. Také byly charakterizovány instituce zabývající se delikventním chováním dětí a mládeže. Jejich výběr byl předurčen tím, odkud pocházejí jednotliví respondenti. A v předcházející kapitole byl vysvětlen pojem prevence kriminálního chování a jak je formálně zajišťována. V této kapitole budou představeny všechny typy organizací, které nabízejí volnočasové aktivity.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy definuje tyto typy institucí zajišťující náplň volného času dětí a mládeže:

- tělovýchovné spolky,
- školní družiny,
- školní kluby,
- střediska pro volný čas (Domy dětí a mládeže a Stanice zájmových činností),
- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež,
- komerční organizace zajišťující sportovní a kulturní vyžití a
- církevní organizace zajišťující sportovní a kulturní vyžití (MŠMT, 2017).

Tyto organizace plynule doplňují funkci rodiny a školy. Záleží jen na rodině samotné, které z nabídek pro své děti využije. Na většinu je nutno finančně přispívat, ale částky lze považovat spíše za symbolické. Nikdy nekryjí plně financování provozu celé organizace. Bohužel i tak existuje spousta rodin, jež si nemohou dovolit nebo nechtějí financovat kroužky a volnočasové aktivity svých dětí. Děti z takových rodin mohou nicméně navštěvovat nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

S ohledem na obsah práce se detailněji zaměřím pouze na organizace, které poskytují služby dětem ve věkových kategoriích, kterým se věnuji ve výzkumné části.

6.1. Tělovýchovné spolky

Spolky jsou sdružení skupiny osob. Dle § 214–302 občanského zákoníku se jedná o právnickou osobu dobrovolně sdružující osoby se společným zájmem. U tělovýchovných spolků se jedná o sportovní aktivity – atletika, Sokol, Tělovýchovná jednota apod.

Tělovýchovné spolky mohou podnikat vlastním jménem, ale nesmí to být jejich hlavní činnost a zisk musí být vždy použit na provoz spolku.

Spolky se zapisují do spolkového rejstříku, který je veden příslušným rejstříkovým soudem.

6.2. Školní kluby

Školní kluby podobně jako školní družiny jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání a poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné nebo několika škol podle vlastního školního vzdělávacího programu, vycházející ze zájmů a potřeb jednotlivých žáků (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017).

Školní kluby jsou určeny starším žákům, nejčastěji 2. stupně základních škol. Probíhají zde na rozdíl na školních družin jiné formy zájmových činností. Zjednodušeně lze školní kluby přirovnat ke školním družinám pro starší děti.

6.3. Střediska pro volný čas

Střediska volného času jsou rovněž školskými zařízeními, jejich posláním je motivovat, podporovat a vést děti, žáky, studenty, mládež, ale i dospělé k rozvoji osobnosti, k získávání a rozvoji klíčových a odborných kompetencí, zejména smysluplnému využívání volného času, a to širokou nabídkou činností v bezpečném prostředí s profesionálním týmem pedagogů. Činnost středisek volného času se uskutečňuje

ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo se zaměřuje na konkrétní oblast zájmového vzdělávání (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017).

Předmětem činnosti středisek volného času je poskytovat metodickou a odbornou pomoc účastníkům zájmového vzdělávání.

Střediska jsou přístupná během celého školního roku, nabízejí aktivní využití volného času ve formě tzv. kroužků. Další možností je nabídka letních pobytových táborů, příměstských táborů, dále organizování soutěží a výletů za poznáním apod.

Často se tyto organizace stávají oblíbeným středobodem místního okolí, ať už městské části či samostatné obce. Mohou se také zapojovat do různých regionálních, krajských, republikových i evropských projektů.

6.4. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou sociální služba definovaná v zákoně o sociálních službách. Označení nízkoprahová značí dostupnost pro všechny klienty. Není třeba žádných doporučení nebo posudků k návštěvám těchto zařízení. Služby jsou nabízeny zdarma. Poskytují se zde ambulantní, pobytové i terénní služby.

Vlastní zařízení se financuje převážně z dotací a grantů od vládních či mezinárodních organizací. Lze spolufinancovat i z darů od sponzorů a soukromých osob.

Dalším specifikem je, že sami pracovníci vyhledávají potřebné lidi přímo v terénu – např. na nádraží či na konečné stanici tramvají a autobusů. Odtud vzniklo označení streetworkers. Vychází z anglických slov street = ulice a worker = pracovník.

V České republice sdružuje nízkoprahová zařízení Česká asociace streetwork.

Mezi výhody nízkoprahových zařízení patří:

- snadná dostupnost,
- aktivní vyhledávání klientů pracovníky zařízení,
- předávání kontaktů na další podpůrné organizace,

- právní poradenství,
- finančně nenáročné.

Služby poskytované nízkoprahovým zařízením jsou:

- aktivizační a výchovná činnost, sociálně pedagogická,
- poradenská činnost a
- sociální práce.

6.4.1. Aktivizační a výchovná činnost, sociálně pedagogická

Tyto činnosti patří mezi důležité prvky prevence.

Aktivizační činnost se realizuje prostřednictvím organizování sportovních a kulturních aktivit. Typicky se může jednat o sportovní přátelská utkání, pěvecké vystoupení, taneční představení, poezii, výtvarnou výchovu, zajišťování letních příměstských i pobytových táborů, návštěvy koncertů a muzeí.

Výchovnou činnost lze spatřit v podporování vlastní iniciativy cílových skupin populace.

Sociálně pedagogickou činnost představuje např. příprava dětí na vstup do školy, zajištění doučování dětí a mládeže v problematických předmětech, přípravu mládeže a dospělých k přijímacímu řízení.

6.4.2. Poradenská činnost

Souhrnně lze říci, že se jedná o poradenství v oblasti sociální, právní, psychologické a vztahové problematiky. V poslední době se výrazně rozšiřuje nutnost finančního poradenství. Mnoho lidí se dostává do dluhů a existenčních problémů, které nejsou schopni adekvátně řešit z důvodu finanční ngramotnosti.

6.4.3. Sociální práce

Sociální práce nemusí mít jen podobu streetwork, ale může se jednat i o jednorázovou mimořádnou výpomoc při živelných katastrofách. Může to být i pomoc při zvládnání nepříznivých životních událostí v osobním životě atd.

6.5. Komerční a církevní organizace zajišťující sportovní a kulturní vyžití

Pod pojmem komerční a církevní organizace se neskrývá nic jiného než obdoba výše popsaných organizací. Jedinou, za to výraznou odlišností, je jejich finanční samostatnost. To klade nároky na účastníky zájmového vzdělávání a volnočasových aktivit, kteří za poskytnuté služby platí plné tržní ceny.

U církevních institucí jsou aktivity ještě doplněny/rozšířeny o náboženský podtext. Více se zde sdružují věřící rodiny se svými dětmi. Je zde větší zaměření na duchovní část života, slaví se náboženské svátky apod.

Návštěvnost těchto zařízení je navzdory finanční náročnosti oblíbená. Rodiče platí vysoké částky za služby volnočasových aktivit pro své děti. V současné době se jedná o trend, jak zajistit trávení volného času dětem a mládeži.

7. CHARAKTERISTIKA PLZEŇSKÉHO KRAJE

Plzeňský kraj se nachází na jihozápadě České republiky. Sousedí se čtyřmi kraji – na severu s Karlovarským a Ústeckým, na východě se Středočeským a Jihočeským. Západní hranice Plzeňského kraje jsou tvořeny státními hranicemi s Německou spolkovou republikou.

Přirozeným centrem kraje je město Plzeň. Dle města se odvodil i samotný název kraje. Město bylo založeno českým králem Václavem II. roku 1295. Nachází se na soutoku čtyř řek Radbuzy, Mže, Úhlavy a Úslavy. Největší průmyslový a technologický rozmach zažilo město v polovině 19. století. Mezi nejvýznamnější průmyslová odvětví patří strojírenství, potravinářství, průmysl stavebních hmot a keramiky, hutnictví. Podniky jako Škoda a Plzeňský Prazdroj jsou známy všude po světě. Sídlí zde Západočeská univerzita.

Osídlení kraje je velmi nerovnoměrné. Čtvrté největší město České republiky Plzeň je metropolí kraje. V okolí se vyskytuje převážně drobná venkovská struktura, s počtem obyvatelstva kolem 5 až 10 tisíci obyvateli. Naprosto schází města střední velikosti. To je typický znak Plzeňského kraje.

Aktuálně přímo v Plzni žije 167 000 obyvatel, což je přibližně 30 % z celého Plzeňského kraje, jejichž celkový počet činí přibližně 550 000. V poslední době se výrazně navýšil počet cizinců pracujících v plzeňských zahraničních společnostech. To ovlivňuje bezpečnostní situaci ve městě.

Mezi obce s rozšířenou působností mimo Plzeň patří Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.

Ekonomickou výkonností se Plzeňský kraj především díky své metropoli dostává na páté místo v České republice v podílu tvorby HDP na obyvatele. V 90. letech 20. století se zde usídlilo mnoho společností s německou zahraniční účastí. To je ovlivněno především geografickou polohou blízko Německé spolkové republiky. Počet zahraničních průmyslových podniků v kraji dvojnásobně převyšuje celorepublikový průměr. Dlouhodobě patří Plzeňský kraj k oblastem s nejnižší mírou nezaměstnanosti.

8. VÝZKUMNÁ ČÁST

V posledních letech se stále častěji objevují v médiích informace o rostoucí kriminalitě dospívajících. V souvislosti s tím nás to nutí klást si otázky: dá se tomu nějak předcházet, pomáhají neziskové organizace nabízející volnočasové aktivity těmto dětem najít jinou alternativu?

Výzkumná část této bakalářské práce je proto zaměřena na zmapování aktuální situace v Plzeňském kraji. Bylo provedeno kvalitativní šetření za účelem zjištění možností volnočasových aktivit, které jsou k dispozici dětem a mládeži konkrétně v Plzeňském kraji. Zpracovány byly rozhovory s pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), Policie České republiky a pracovníky vybraných neziskových organizací, které se zaměřují na volnočasové aktivity problematické mládeže. Na základě rozhovorů si autorka klade za cíl ověřit, zda jsou volnočasové aktivity účinným nástrojem prevence závadného chování.

8.1. Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem této práce je zjistit názory výše specifikovaných odborných pracovníků, kteří mají praktické zkušenosti s prací s delikventní mládeží, popsat jejich názory na trávení volného času dětí a mládeže v Plzeňském kraji a identifikovat nabízené volnočasové aktivity na Plzeňsku.

Pro účely této práce byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

1. Existují překážky, které nedovolují delikventní mládeži trávit svůj volný čas volnočasovými aktivitami? Pokud ano, jaké?
2. Jaké názory mají pracovníci OSPOD, Policie ČR a neziskových organizací na efekt volnočasových aktivit jako prevenci delikventního chování?
3. Které volnočasové aktivity jsou u delikventní mládeže nejoblíbenější?
4. Tráví svůj volný čas delikventní mládež společně s jedinci s podobnými problémy? Nebo naopak vyhledávají zdravou společnost?

5. Rozumí delikventní mládež pravidlům majoritní společnosti? Je jejich případné nepochopení příčinou delikventního chování?

8.2. Metoda sběru dat

Pro zpracování výzkumné části byla zvolena jedna z metod kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum představuje jakýkoli výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Je charakteristický svojí vysokou validitou, nízkou reliabilitou a převahou induktivních myšlenkových postupů. Jeho podstatou je porozumění chování lidí, odhalení souvislostí a výslednou snahou je vytvoření teorie na základě získaných informací o jevech (Strauss a Corbinová, 1999, s. 10-14).

Jako metodu sběru dat jsem si zvolila techniku semistrukturovaného rozhovoru. Dle Chrásky se jedná o metodu shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta (Chráska, 2007).

Technika semistrukturovaného rozhovoru spočívá v rozhovoru s respondentem tváří v tvář. Pokládají se předem připravené okruhy otázek, které jsou pevně stanovené. Během rozhovoru lze měnit pořadí otázek a konkretizovat jejich obsah, ale vždy je podmínkou držet se předem stanovené struktury. Rozhovor má bezesporu oproti dotazníkovému šetření výhodu v osobním kontaktu s respondentem, lze si nechat odpovědi více specifikovat, doplnit. Při nedostatečném porozumění dané odpovědi je možné se dodatečnými dotazy ujistit o obsahu sdělené informace.

Důležitou podmínkou předcházející rozhovoru je získání ústního či písemného souhlasu protistrany. Autorka této práce získala ústní souhlas a zároveň se zavázala k plné mlčenlivosti týkající se identifikace oslovených respondentů. Vzhledem k typům organizací, které při vypracovávání práce vyšly vstříc, je požadovaná anonymita pracovníků pochopitelná. Autorka není oprávněna ani poskytovat informace o tom, jaké konkrétní pracoviště v Plzni jí spolupráci poskytlo.

Rozhovory probíhaly přímo na pracovištích daných pracovníků. Při kontaktu nebyly přítomny třetí osoby.

Dalším výrazným prvkem, který je nutné zmínit, byla skutečnost, že všechny kontakty byly získány skrze osobní vazby v daných sférách. Spolupracující respondenti byli velmi otevření, říkali své skutečné názory, byť se někdy lišily od oficiálně zveřejňovaných postojů. Autorka opakovaně zaregistrovala velké požadavky na diskrétnost a jakékoli pokusy o audio zaznamenání probíhajících rozhovorů byly naprosto odmítnuty.

Výsledky byly zpracovány metodou vytváření trsů. Nejprve bylo třeba seskupit a konceptualizovat výroky jednotlivých respondentů do skupin, tzv. trsů. Trsy se tvoří na základě vzájemné podobnosti mezi identifikovanými jednotkami. Takto vznikají obecnější induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do daného trsu je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním (Miovský, 2006).

Všechny rozhovory se uskutečnily v období od 21. 2. do 7. 5. 2017.

8.3. Výzkumný soubor – představení respondentů

Výzkumný soubor v této práci představují pracovníci OSPOD, Policie České republiky a neziskových organizací poskytujících volnočasové aktivity v Plzeňském kraji. Celkový počet respondentů je pět osob, tři muži a dvě ženy. Pro snazší identifikaci v textu byly označeny písmeny A, B, C, D a E.

Respondent A představuje pracovníka OSPOD. Získat kontakt právě na něj bylo ze všech respondentů nejtěžší. Setkání proběhlo na neformální přátelské bázi. Pracovník byl velmi otevřený, při rozhovoru průběžně nahlížel do svých záznamů. Popisoval mi konkrétní lidské případy, u některých i věděl, jak to s již dospělými jedinci vypadá dnes.

Respondent B je pracovník Policie České republiky. Setkání proběhlo přímo na služebně. I zde byl rozhovor velmi otevřený a přátelský. Oproti setkání s respondentem A zde bylo vidět, že pracovník nemá osobní přístup k jednotlivým jedincům. Vždy

do jejich života vstupuje pouze na velmi krátkou dobu a nemá dodatečné informace o jejich životě ani o jejich budoucím vývoji.

Respondent C je také pracovníkem Policie České republiky. Kontakt na něj byl zprostředkován respondentem B. Bylo zajímavé sledovat, že respondent C měl velmi podobné zážitky jako respondent B. Používal sice trochu jiná slova, ale výsledný dojem byl velmi podobný. Tento rozhovor byl nejkratší.

Respondentem D je pracovnice neziskového sektoru v oblasti poskytování volnočasových aktivit. Byla prvním kontaktem, který jsem získala sama. Na internetu jsem si vybrala organizaci, která mě zaujala svým programem. Na začátku vznikl problém s tím, že pracovnice neměla zájem s autorkou navázat jakýkoli kontakt i přes opakované vysvětlení důvodu zájmu a nastínění budoucího rozhovoru. Nakonec se ke spolupráci uvolila, ale jak bude patrné dále, její odpovědi byly vágní, bez osobního přístupu a velmi odosobněné.

Respondent E je pracovnice neziskové organizace, kterou mi doporučil pracovník označený respondent A. Měl s ní osobní zkušenosti, popisoval ji jako velmi angažovanou a přátelskou. Rozhovor probíhal přímo ve středisku neziskové organizace, což byla i příležitost vidět klienty daného zařízení, poznat atmosféru a udělat si na danou věc vlastní názor. Tento rozhovor byl velmi přínosný.

Pokud mohu zhodnotit jednotlivé rozhovory s respondenty, došla jsem k následujícím závěrům. Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí byl jednoznačně nejpřínosnější. Byl naprosto profesionální, měl informace o klientech jak z osobní roviny, tak ze školského zařízení a popisoval mi i zkušenosti z jednotlivých sezení. Pracovníci Policie ČR si byli obsahově velmi podobní. Tam bylo zvláštní vnímat, že rozhovory probíhaly téměř identicky. A nejhorší zkušenost mám s pracovníci neziskových zařízení. Byly neochotné, podezřívavé, o klientech mluvili jako o případech. Neměly moc informací týkající se jejich rodinné anamnézy ani prospěchu ve škole. Neustále mi zdůrazňovaly, že mají mnoho práce a nemají čas. Můj zájem braly jako jejich zbytečné zatěžování, neboť to nemohou vykázat jako pracovní činnost. Musím říct, že tyto dva rozhovory pro mě byly velkým zklamáním.

8.4. Záznam rozhovorů

Před začátkem každého rozhovoru byl respondentům podrobně vysvětlen účel výzkumu a představeno bylo i téma bakalářské práce. Po celou dobu rozhovoru si autorka dělala písemné poznámky. To byl jediný způsob, na kterém se obě strany shodly. Všechny rozhovory probíhaly na pracovištích jednotlivých respondentů.

Rozhovory ve zkrácené verzi jsou přílohou práce. Na začátku je vždy i popis konkrétního pracoviště.

Všechny schůzky byly zaznamenány ve zkrácené verzi. Názory respondentů jsou zformulovány vždy několika výstižnými větami, při čem ale zůstala zachycena typická dikce mluvy respondentů, používaná slova atd. Záměrem toho bylo poukázat na jejich odlišnost nejen v názorech, ale i ve způsobu vyjadřování. Obsahově se také projevila specifičnost některých respondentů, např. pracovníků Policie ČR.

Dle autorčina názoru je důležité vidět zjištěné skutečnosti z vícero úhlů, vnímat i celkový charakter rozhovorů. To bylo cílem přepisu uskutečněných rozhovorů.

9. ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ

Data potřebná pro výzkumné šetření bakalářské práce byla získána technikou semistrukturovaného rozhovoru. Nyní je zapotřebí si v rámci otevřeného kódování získaných dat identifikovat témata, která se ve všech rozhovorech prolínala.

Po podrobné analýze obsahu zaznamenaných rozhovorů autorka identifikovala následující témata:

- překážky v trávení volného času,
- rodinné zázemí,
- respektování pravidel společnosti,
- možnosti volnočasových aktivit a
- volný čas jako prvek prevence delikventního chování.

9.1. Témata

9.1.1. Překážky v trávení volného času

Prvním identifikovaným tématem byly překážky v trávení volného času. Po opětovné analýze poznámek z rozhovorů byly rozpoznány následující kategorie:

- peníze,
- zájem a
- názor vrstevníků.

V kategorii **peníze** se často vyskytovala odpověď, že volnočasové aktivity pro děti jsou drahé. Je pravdou, že volnočasové aktivity poskytované komerčními institucemi jsou dost nákladnou záležitostí. Ale existuje i mnohem finančně dostupnější alternativa státních institucí či kroužků při základních školách. Zde se však projevila

neinformovanost rodičů či jejich nezájem tyto aktivity aktivně pro své děti vyhledávat a zajišťovat.

„...tvrdí, že nemají na takové zbytečnosti peníze a o alternativě levnějších kroužků při základních školách nevědí...“ (A)

„...do našeho zařízení mohou docházet všechny děti. Bez ohledu na jejich finanční možnosti...“ (D)

„...nevědí, že můžou jen tak přijít. Mají strach, že to bude stát hodně peněz...“ (E)

Druhou kategorií byl samotný **zájem** ze strany dětí a mládeže. Většina respondentů mluví o tom, že děti, se kterými se stýkají, nemají o kvalitní trávení svého volného času zájem. Volí snadnější způsob – volné potulování po ulicích bez cíle. Sdružují se do party svých vrstevníků s podobnými problémy a nedělají žádnou smysluplnou činnost. Naopak tyto skupiny mají mnohem vyšší sklon k problematickému chování jako užívání omamných látek, vandalství, drobným krádežím.

„...co by tedy chtěli dělat místo toho, odpověď neznají. Začnou spekulovat o tom, že chtějí být s kamarády, ale co by s nimi měli dělat, už opět nevědí...“ (A)

„...možná je problém spíš v tom, že ty děti o to nemají zájem. Je pro ně jednodušší potloukat se po okolí, než něco smysluplně tvořit či plnit...“ (B)

„...spíš se teď zajímají pouze o počítače, mobily a vymýšlejí hlouposti...“ (C)

Poslední kategorií v tématu překážky v trávení volného času je **názor vrstevníků**. Pro tyto děti je velmi důležité, aby byly přijaty svými vrstevníky. Touží po jejich obdivu, přijetí, přátelství. Kritiku snášejí velmi těžko. Je pak bohužel samozřejmostí, že pokud dítě pochází z problematické čtvrti nebo nefunkční rodiny, jeho vyčlenění ve formě docházení do institucí, kroužků či umělecké školy je pro ně nemyslitelné.

„...a bezproblémové děti si s nimi nechtějí hrát. Většinou reagují na toto odmítnutí agresí a tím si své potenciální kamarády ještě více od sebe odeženou...“ (A)

„...mají strach, že ostatní děti je nepřijmou, budou se jim smát. Mají strach z rodičů, co tomu řeknou, když zjistí, že tam chodí...“ (E)

9.1.2. Rodinné zázemí

Dalším tématem identifikovaným v rozhovorech bylo rodinné zázemí dětí, nejsou k němu však stanoveny žádné kategorie. Toto téma zmínili ve svých rozhovorech všichni respondenti.

Autorka je přesvědčena o tom, že rodina je to nejdůležitější, co tyto děti ovlivňuje. Rodiče jsou pro ně příkladem toho, jak se má žít. Pokud však děti vyrůstají s jedním nebo oběma rodiči závislími na alkoholu, výrazně to přispívá k jejich škodlivému chování. Dítěti chybí zažitá potřebná stabilita ve vztazích, odpovědnost za své chování a příklad kladného trávení volného času. Každé dítě potřebuje stanovit hranice, určit, co je dobře a co špatně. A to rodič alkoholik, narkoman může jen velmi těžko.

„...vysvětlují, že nechtějí s nikým z rodiny mít nic společného. Je tedy vidět, že většina problémových dětí bohužel pochází z disfunkčních rodin...“ (A)

„...bohužel aktivní součinnost rodičů právě ve věku 10 až 16 let je velmi důležitá...“ (A)

„...myslím, že mnohem důležitější je, z jakého rodinného prostředí pochází. Zda se nejedná o děti alkoholiků, narkomanů, etnické menšiny nebo násilnické rodiny...“ (B)

„...hlavní je rodina. Jaká pravidla jim rodiče nastaví, jak se o děti starají, či sami mají tolik vlastních starostí, že na děti jim už nezbývá čas...“ (C)

„...dětem ukázat pozitivní stránku dětství. Tyhle děti někdy moc štěstí a klidu v životě nezažily...“ (D)

„...mají strach z rodičů, co tomu řeknou, když zjistí, že tam chodí...“ (E)

9.1.3. Respektování pravidel společnosti

Třetím tématem bylo respektování pravidel společnosti, pro něž opět nejsou stanoveny žádné kategorie. Toto téma pojali všichni respondenti stejným způsobem.

Pravidla existují a děti je znají a rozumějí jim. Vědí, že ničit cizí majetek je špatné. Že krást a ubližovat jiným živým tvorům se nemá. Jen se u určitých dětí projeví jistý rys tyto pravidla porušovat, revoltovat proti nim. Bylo to tak vždycky, ale jejich počet se v populaci v současné době zvyšuje. Jsou změny ve společnosti tou příčinou? Na to budeme jen těžko hledat relevantní a jednoduchou odpověď.

„...většina dětí běžně chápe pravidla, ale revoltují proti nim. Nechtějí se podřizovat, chtějí ukázat svoji výjimečnost, ublížit lidem, kteří ublížili jim...“ (A)

„...umí velmi dobře domýšlet důsledky svých jednání, lžou o skutečnostech, svádějí to na jiné. Jejich hlavním problémem je to, že naprosto odmítají nést odpovědnost za své chování. Oni prostě doufají, že se na to nepříjde nebo se to nějak vytratí...“ (B)

„...že je špatné krást, podvádět, brát drogy, chodit za školu? To oni velmi dobře vědí. Jen to nechtějí respektovat. Mají pocit, že jsou to nesmysly, které k životu zrovna oni nepotřebují...“ (C)

„...etické problémy tyhle děti nedokáží domýšlet. Žijí podle pravidel, které je naučili doma. Hlavně děti etnické menšiny respektují to, co vidí u svých rodičů. A ano, rozhodně to může být příčinou delikventního chování...“ (D)

„...děti nejsou hloupé, ony vědí, co je špatně a co dobře. Přesná neznalost zákonů může způsobit, že dítě něco provede a není si vědomo toho, že se jedná o trestný čin. Ale ví, že to, co dělá, je špatné...“ (E)

9.1.4. Možnosti volnočasových aktivit

Čtvrtým identifikovaným tématem byly možnosti volnočasových aktivit. Zde byly stanoveny dvě základní kategorie. Mým cílem bylo zaznamenat, jaké volnočasové aktivity jsou nejčastější u chlapců a které u dívek. Zajímavé bylo zjistit, že zde se

genderové rozdíly nestírají. Stále se oblíbené činnosti chlapců a dívek výrazně liší, ale výjimky samozřejmě existují, tak jako všude.

Zvolené kategorie:

- oblíbené chlapecké volnočasové aktivity a
- oblíbené dívčí volnočasové aktivity.

V kategorii **chlapecké volnočasové aktivity** bez rozdílu všichni respondenti zmiňovali sportovní aktivity. Bývalo to tak i v dřívějších dobách. Touha po vítězství a porovnávání se s ostatními je chlapcům (a v pozdějším věku samozřejmě i mužům) vlastní. Druhou nejčastější aktivitou jsou počítače a mobily. Takové výsledky byly i očekávány z autorčiny strany a takový odhad se ukázal jako správný.

„...chlapci upřednostňují sportovní aktivity typu fotbal, florbal, volejbal, kolo. Samozřejmě počítačové hry a moci používat internet. V poslední době u nich vidím zvětšený zájem o návštěvy posilovny...“ (A)

„...kluci spíš nějaký sport...“ (B)

„...kluci jsou spíš na sport. Rádi se vsázejí a sledují dlouhodobé výsledky...“ (D)

„...kopaná, florbal, stolní fotbal, šipky, jak jinak počítače...“ (E)

V kategorii **dívčí volnočasové aktivity** byla zaznamenána větší variabilita než v předchozím případě. Dívky se sportovním aktivitám spíše vyhýbají. Mají pocit, že u toho nevypadají moc dobře. Nebo naopak sport vnímají jen jako prostředek, jak si zlepšit fyzický vzhled. Většina se spíše ráda věnuje rukodělným pracím jako kreslení či keramika. Rády si také poslechnou hudbu, obdivují nějakého herce, zpěváka nebo sportovce. Dívky se velmi věnují svému vzhledu, líčení, módnímu oblečení. I zde se potvrzuje, že vyjma počítačů, které jsou oblíbené u obou pohlaví, se typické záliby chlapců a dívek ani v posledních desetiletích moc nezměnily.

„...dívký většinou upřednostňují keramiku, výtvarnou výchovu, pohybové aktivity v tělocvičně a mnohem více než chlapci lpějí na svém osobním volnu, kdy nechtějí dělat nic, poslouchat hudbu, dívat se na televizi, surfovat po internetu...“ (A)

„...holky tancování nebo malování...“ (B)

„...holky rády malují a dělají keramiku nebo menší sošky. Do sportu se jim moc nechce, mají pocit, že u toho nevypadají dobře...“ (D)

„...dívký se zajímají o módu, celebrity...“ (E)

9.1.5. Volný čas jako prvek prevence delikventního chování

V pořadí dalším tématem identifikovaným v rozhovorech bylo zjištění, zda lze kvalitně trávený volný čas považovat za prvek prevence problematického chování dětí a mládeže. Jelikož rozhovory probíhaly s pracovníky, kteří se s touto problematikou zabývají každý den, věřila autorka, že jejich názory budou pro tuto práci směrodatné.

I u tohoto tématu byly zvoleny dvě kategorie na základě dvojakosti odpovědí. Ne každý respondent totiž odpověděl zcela kladně, tj. že věří v to, že volnočasové aktivity lze považovat za zřejmý a funkční prvek prevence delikventního chování.

Zvolené kategorie jsou proto:

- volnočasové aktivity lze považovat za prvek prevence a
- volnočasové aktivity lze považovat pouze za doplňující nástroj prevence.

V kategorii **volnočasové aktivity lze považovat za prvek prevence** bylo zajímavé sledovat, kdo věří v účinnost v rámci prevence. Dle autorčina očekávání by měli všichni respondenti, jelikož pracují v sociální sféře, odpovídat kladně. Budou zanícení a prosazovat názor, že je to funkční cesta, jak dětem a mládeži pomoci. Z rozhovorů nicméně vyplynulo, že ve volnočasové aktivity jako funkční prevenci negativního chování věří pracovník OSPOD a jedna z pracovník neziskové organizace. To znamená osoba, která dětem tuto záležitost navrhuje a doporučuje konkrétní aktivity, a ta, která jim tyto služby poskytuje a do jejíž náplně práce toto spadá.

„...zdravý způsob trávení volného času určitě patří mezi funkční preventivní prvek výchovy mladého jedince...“(A)

„...jsem přesvědčená, že je to cesta, jak dětem ukázat pozitivní stránku dětství...“(D)

Kategorie **volnočasové aktivity lze považovat pouze za doplňující nástroj prevence** odpovídala výpovědím většiny respondentů. Oba dva policisté se při této otázce usmívali. Respondenti věří, že se děti během volnočasových aktivit naučí komunikovat s ostatními dětmi, respektovat pravidla, a celkově to má pozitivní vliv na jejich chování. A pokud se jim díky tomu podaří najít činnost, která se pro ně stane smysluplnou a rozvine jejich schopnosti, snad jim v budoucnu pomůže vyvarovat se problematických vrstevníků a jejich závadné činnosti.

„...nejsem plně přesvědčen o jejich smysluplnosti. Jistě je to pro ně lepší možnost než být na ulici, ale aby to přímo zabránilo kriminálnímu jednání dětí a mládeže, tomu nevěřím...“(B)

„...spásu v tom jistě najít nelze. Hlavní je rodina...“(C)

„...není to všelék, ale pomáhají...“(E)

9.2. Souhrn výsledků

Z absolvovaných rozhovorů bylo zjištěno velké množství informací týkajících se vlivu volnočasových aktivit na život současných dětí a mládeže. Dotazováni byli odborníci, kteří se touto problematikou zabývají každý den již řadu let. Jejich výroky byly s pomocí otevřeného kódování získaných dat rozčleněny na jednotlivá témata a některé z nich ještě na dílčí kategorie. Díky této technice byl vytvořen detailní přehled o obsahu rozhovorů a vlastních sdělení.

Dnešní děti a mládež se dělí na dvě velké skupiny. Jedna skupina má detailně naplánovaný denní režim. Po škole absolvují každý den nějakou volnočasovou aktivitu,

rodiče jim pečlivě zaplňují jakoukoli volnou chvíli. Mají obavy, aby jejich děti nepropadly špatným činnostem. Na druhou stranu však existuje skupina dětí, jejichž rodiče jim nechávají absolutní volnost. Nemají čas nebo chuť se jim věnovat. Velkou roli zde hrají také finanční prostředky. Pokud děti pocházejí ze sociálně slabé rodiny, jejich volný čas je velmi často neřízený, neplánovaný.

Dalším fenoménem dnešní doby je pasivní trávení volného času. Jedná se o čas, který děti tráví u počítačů, mobilů a televize. Dnešní generace dětí si raději píše s kamarády přes Facebook nebo Messenger, než aby ho společně trávily venku volnočasovými aktivitami.

Je tedy zřejmé, že pokud děti a mládež nemají plnohodnotnou náplň svého volného času, může je to svést na špatnou cestu – potloukat se s vrstevníky po ulicích, nudit se a začít vymýšlet závadné aktivity. To následně může vést k užívání omamných látek, drobným krádežím, vandalství, záškoláctví apod.

Také se ukázala důležitost rodinného zázemí. Rodina je pro formování způsobů trávení volného času stěžejní. Děti se učí od svých rodičů, jak pozitivní, tak bohužel i negativní vzorce chování. Rodič by tedy měl své děti vést ke smysluplnému trávení volného času a být mu kladným životním vzorem. Na děti ale také výrazně působí jejich vrstevníci a kamarádi. Pokud se dítě stýká s problémovým dítětem, je bohužel velmi pravděpodobné, že dříve nebo později se začne chovat podobným způsobem.

Dalším důležitým prvkem v prevenci delikventního chování je učít děti povinnostem a odpovědnosti za své chování. V dnešní době se ukazuje, že příliš velká svoboda volby může dětem přivodit úzkostné stavy. Děti vždy potřebovaly, a i nadále potřebovat budou, hranice, mantinely, ve kterých se mohou svobodně pohybovat. Jen tento způsob se ukazuje jako funkční prostředek výchovy k samostatnosti, ale zároveň odpovědnosti.

Rozhovory s respondenty také ukázaly, že odborné organizace zabývající se výchovou dětí jsou účinným nástrojem pomoci při řešení problémů ve výchově a úpravě chování dětí. Jak Policie ČR, tak OSPOD jsou způsobilí navrhnout konkrétním dětem represivní opatření, které pomůžou danou situaci řešit, či alespoň zmírnit její negativní dopady.

Pracovnice neziskových organizací poskytujících volnočasové aktivity zase ukázaly, že existují možnosti, jak děti mohou kvalitně a zdravě trávit svůj volný čas. Sice je zřejmé, že dostatek finančních prostředků může dětem zajistit bohatý volnočasový program, ale nabízí se i široká škála možností volnočasových aktivit, které jsou finančně dostupné. Slabší sociální postavení rodiny tedy není překážkou pro zdravý způsob trávení volného času.

10. NABÍDKA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT V PLZEŇSKÉM KRAJI

Abychom byli schopni poskytnout dětem a mládeži zdravý způsob trávení volného času, je třeba zajistit dostatečnou a snadno dostupnou nabídku volnočasových aktivit. Z tohoto důvodu je ve druhé polovině výzkumné části bakalářské práce zmapována aktuální situace v Plzeňském kraji, která zpracována formou stručného výčtu organizací, které jsou dětem k dispozici, vč. popisu několik z nich.

Nejprve byl proveden průzkum množství organizací poskytujících volnočasové aktivity dětem a mládeži v Plzeňském kraji. Jak bylo zmíněno v charakteristice Plzeňského kraje, je jeho specifikem, že kromě několika okresních měst je centrem metropole Plzeň. S tím souvisí fakt, že většina těchto organizací je soustředěna přímo v Plzni.

V Plzeňském kraji je aktuálně registrováno 82 organizací pro rodiny, děti a mladistvé. Jedná se o státní, krajské i soukromé subjekty bez rozdílu. Z toho 63 subjektů, tj. 77 %, sídlí přímo v okrese Plzeň-město.

10.1. Organizace pro rodiny, děti a mladistvé

Na základě spolupráce s krajským úřadem byl zpracován stručný přehled organizací, které jsou doporučovány klientům řešícím problémy s výchovou svých dětí s OSPOD. Jedná se o organizace lety prověřené, jejichž výsledky práce s dětmi jsou obdivuhodné. Několik z nich autorka osobně navštívila, a jsou proto blíže představeny i ve této práci.

Jedná se o následující organizace:

1. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bludiště Plzeň,
2. Občanské sdružení Brána,
3. Klub Atom pro děti a mládež,
4. Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň,
5. NZDM Pixla a
6. Terénní program COM.PASS.

Jak bude následně v popisu organizací patrné, není finančně dostupných a státem zaštitěných organizací k dispozici mnoho. Při uvážení velikosti města Plzně je jejich nízký počet až zarážející. Samozřejmě je zde důležité zmínit, že existují desítky kroužků volnočasových aktivit při základních školách. Tyto kroužky jsou místně i finančně dostupné pro každého žáka dané základní školy. Dalším významným prvkem jsou soukromé či církevní organizace. Zde je však velkou nevýhodou jejich finanční náročnost.

V Plzni jsou k dispozici i další aktivity, které mohou děti využívat. Je zde několik plaveckých bazénů, kluzišť, parků s volně přístupnými hřišti nebo sportovních areálů. Po Plzni a v blízkém okolí vznikají stovky kilometrů cyklostezek a okruhů pro in-line brusle. Ve dvou parcích jsou k dispozici U-rampy. Je zde přes padesát sportovních oddílů, Junák, Skauti, Sokol atd.

10.1.1. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bludiště

Poskytovatelem služeb nízkoprahového zařízení je středisko Naděje se sídlem v Železniční ulici v Plzni. Jedná se o nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ve věku 6–15 let, převážně ze sociálně znevýhodněného prostředí. Služby jsou dětem poskytovány zdarma.

Děti a mládež mohou zařízení navštěvovat nepravidelně. Vždy je chráněno jejich soukromí, dokonce je možné poskytovat služby i anonymně. Děti zde mohou získat pomoc se zvládnutím učiva a domácími úkoly. K dispozici jsou počítače včetně přístupu k internetu. Dále jsou zde k dispozici výtvarné, rukodělné, hudební a sportovní aktivity. Zařízení koordinuje společné výlety a příměstský tábor.

10.1.2. Občanské sdružení Brána

Mottem tohoto zařízení je „Brána do života“. Sídlí ve středu města ve Františkánské ulici. Věnuje se dětem a mládeži, ale i pracovníkům, kteří se dětmi zabývají. Služby tohoto sdružení jsou však již zpoplatněné.

Zařízení pořádá akce se zaměřením na aktivní využití volného času. Zajišťují materiální pomoc a dotace. Je jedinečné tím, že podporuje přátelské soužití různých etnik na území Plzeňského kraje a rozvíjí dobré vztahy s příslušníky ostatních národů, zejména s ohledem na členství v Evropské unii.

10.1.3. Klub Atom pro děti a mládež

Poskytovatelem klubu Atom je Diakonie ČCE – středisko Západní Čechy. Sídlí na největším sídlišti Bolevec a Lochotín v městské části Plzeň 1. Klub je určen pro děti a mládež ve věku od 6 do 20 let, pomáhá jim při řešení obtížných i každodenních situací a zvyšuje jejich šance uspět v dalším životě. Vzhledem k financování z církevních zdrojů jsou služby bezplatné.

Toto zařízení pořádá besedy, workshopy, doučování, sportovní a volnočasové programy. Poskytuje sociálně terapeutické činnosti at již jako individuální práce s klientem, situační intervence nebo preventivní programy.

10.1.4. Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň

Salesiánské středisko mládeže sídlí v Revoluční ulici. Na rozdíl od dalších zařízení tato organizace zajišťuje několik typů programů. Zaměřuje se na děti a mladé lidi ve věkovém rozmezí 8 až 15 let pocházející zejména ze sociálně a ekonomicky znevýhodněného prostředí. Převážná většina aktivit je proto nabízena zdarma.

Salesiáni nabízejí tyto programy:

- Otevřený klub Balón

Cílem klubu je přispívat k celostnímu rozvoji dětí skrze pestrou nabídku aktivit, doučování, podnětů do života či cílenému vedení k odpovědnosti za sebe a druhé. Základem zařízení jsou pravidelné aktivity jako stolní hry, vaření, tvoření, práce s počítačem, organizované sportovní aktivity a hudební aktivity, sportovní turnaje, taneční soutěže, karaoke a příležitostné workshopy.

- Vzducholod' – nízkoprahové zařízení

Toto zařízení je určeno mladým lidem ve věku 15–26 let z Plzně 2, 3 a 4. Zaměřuje se právě na ty mladé lidi, kteří dávají přednost pasivnímu využívání volného času, mají vyhraněný životní styl vedoucí ke konfliktu se společností či zákonem. Kromě standardních volnočasových aktivit nabízí i posilovnu, hudebnu, víkendové akce, brigády, výlety a mezistřediskové akce.

- Zájmové kroužky

Nabídka běžných zájmových kroužků zahrnuje kurzy hudební (flétna, kytara), jazykové, sportovní (horolezení, florbal, rybaření, tanec, Xbox, jóga, stolní tenis), tvořivé a výtvarné (keramika, modeláři) a další dovednosti (filatelství, šachy a základy křesťanství). Tyto kroužky jsou zpoplatněny menší částkou.

10.1.5. NZDM Pixla

Jedná se o nízkoprahové zařízení pro děti a mládež zaštitěné občanským sdružením Ponton. Zaměřuje se na děti a mládež maximálně do 20 let.

Cílem tohoto zařízení je sociální začlenění a pozitivní změna způsobu života dětí a mládeže ze sociálně problematického prostředí. Nabízí smysluplné trávení volného času v bezpečném prostředí klubu. Snaží se o rozvíjení jejich kompetencí a dovedností.

Organizaci se podařilo získat platné osvědčení kvality poskytovaných služeb od České asociace streetwork.

10.1.6. Terénní program COM.PASS

Poskytovatelem je opět občanské sdružení Ponton. Zaměřuje se na děti ve věku 11 až 25 let.

Terénní program COM.PASS je nízkoprahovou službou pro děti a mládež zaměřenou na systematickou práci s neorganizovanými dětmi a mládeží. Služba je nabízena v přirozeném prostředí uživatelů, což je typická streetwork. Pracovníci

programu podporují děti a mladé lidi při jejich trávení volného času. Cílem je umožnit jim trávit smysluplně volný čas tam, kde by ho jinak mohli trávit rizikově a pomáhat jim, aby se samostatně uplatnili v běžné společnosti.

Program je také certifikován osvědčením kvality poskytovaných služeb od České asociace streetwork.

10.2. Výhody a nevýhody organizací v oblasti volnočasových aktivit

Z výše uvedené analýzy zařízení nabízejících volnočasové aktivity v Plzeňském kraji autorka sestavila přehled jejich výhod, ale i nevýhod.

Největší specifikum Plzeňského kraje vyplývá z jeho geografického uspořádání. Jak bylo zmíněno v kapitole Charakteristika Plzeňského kraje, osídlení kraje je velmi nerovnoměrné. Město Plzeň je metropolí kraje. V okolí se vyskytuje převážně drobná venkovská struktura, s počtem obyvatelstva kolem 5 až 10 tisíci obyvateli. Naprosto schází města střední velikosti. Při mém průzkumu jsem zjistila, že výskyt organizací nabízející volnočasové aktivity je mimo Plzeň velmi nízký. Ve většině okresních měst jsou k dispozici školní družiny a komerční organizace. Děti tedy mají možnost navštěvovat kroužky na svých základních školách nebo placené aktivity. Ale neziskové organizace, které se zaměřují speciálně na problémovou mládež, se vyskytují téměř výhradně v Plzni. To je jedna z velkých nevýhod na úrovni kraje.

Naopak mezi silné stránky Plzeňského kraje patří existence mnoha sportovních areálů, bazénů a dětských hřišť s umělým povrchem. Mnoho parků s volnými prostranstvími, kilometry cyklostezek i blízkost pohoří Šumavy vhodné pro zimní sportovní aktivity. V okolí Plzně je krásná příroda a mnoho vodních ploch. V roce 2015 byla Plzeň Evropským hlavním městem kultury, což vedlo v předcházejících letech k velkým investicím v této oblasti.

Mezi nevýhody lze zařadit obecně klesající zájem dětí a mládeže o trávení svého volného času sportovními aktivitami. Dávají přednost pasivním formám jako počítače, mobily apod.

Další velkou nevýhodou je finanční náročnost. Většina vhodných aktivit je poskytována za menší či větší finanční obnosy. Bohužel pokud dítě pochází z rizikového prostředí, a tudíž je k delikventnímu chování náchylnější, je finanční spoluúčast hlavní překážkou ke kvalitnímu trávení volného času.

Dalším problémem, který byl při výzkumu identifikován, je úzká specializace organizací. Každá se orientuje na určitou věkovou skupinu dětí, ale počet těchto organizací je v Plzni velmi omezený. Pokud dítě chce tyto zařízení navštěvovat, bude během svého dospívání vystřídat minimálně tři zařízení. Pokud toto dítě žije mimo Plzeň, je dostupnost zařízení ještě horší. Pak již není téměř šance těmto dětem nabídnout služby neziskových organizací. V okresních městech se spíše vyskytují neziskové organizace poskytující pomoc rodinám s dětmi v nouzi, obětem domácího násilí, ale zařízení čistě orientující se na volnočasové aktivity v těchto městech chybí.

Velkou příležitostí je plně využívat prostředky strukturálních fondů Evropské unie a dalších dotačních zdrojů. Z těchto prostředků pak lze financovat zřizování nových dětských hřišť, koupališť, lanových center, renovovat a rozšiřovat starší zařízení či pořádat kulturní akce zabývající se volnočasovými aktivitami.

11. ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce s názvem „Možnosti volnočasových aktivit v prevenci rizikového chování dospívajících“ bylo ověřit, zda způsob trávení volného času dětí a mládeže může souviset s prevencí sociálně patologických jevů, dále zmapovat aktuální situaci v Plzeňském kraji, jak je daná problematika řešena konkrétně tam, zda jsou dostatečné kapacity zařízení. Dílčím cílem bylo zjistit, jestli dětem něco brání navštěvovat organizace zajišťující volnočasové aktivity a také jak jsou regionálně dostupné.

Teoretickou část své bakalářské práce jsem rozčlenila do sedmi kapitol. V první kapitole jsem definovala pojem volný a polovolný čas, vysvětlila, co znamená výchova k volnému času, její formy a cíle. Ve druhé kapitole jsem popsala stádia vývoje člověka a detailněji se zaměřila na charakteristiku dítěte na 2. stupni základní školy a adolescenta. Ve třetí kapitole jsem se věnovala vysvětlení pojmu kriminalita a příčinám jejího vzniku. Čtvrtá kapitola obsahuje popis institucí zabývajících se problémovým chováním mládeže. Jedná se konkrétně o Policii České republiky a Orgán sociálně-právní ochrany dětí. V kapitole číslo pět jsem formálně vymezila pojem prevence kriminality a popsala systém její organizace. Kapitola šestá obsahuje vyjmenování všech typů institucí pro volný čas dětí a mládeže a podrobnější popis těch, které byly relevantní pro mou práci. V poslední kapitole teoretické části jsem stručně popsala Plzeňský kraj. Jeho charakteristika nám částečně osvětlila, proč je metropole Plzeň tak stěžejní pro celý kraj a jak velkou roli zastupuje právě při poskytování volnočasových aktivit.

Ve výzkumné části jsem si stanovila cíl zaznamenat názory pracovníků, kteří mají co do činění s problematikou dětí a mládeže. Pro spolupráci jsem oslovila Policii ČR, Orgán sociálně-právní ochrany dětí a neziskové organizace poskytující volnočasové aktivity dětem a mládeži. Výsledky jsem zpracovala metodou vytváření trsů. Nejprve jsem seskupila a konceptualizovala výroky jednotlivých respondentů do skupin, tzv. trsů. Trsy jsem rozpoznala na základě vzájemné podobnosti mezi identifikovanými jednotkami.

Rozhovory s respondenty proběhly přímo na jejich pracovištích a pokládala jsem jim stejné otázky. Výzkumnými otázkami byly, zda existují překážky, které nedovolují delikventní mládeži trávit svůj volný čas volnočasovými aktivitami? Jaké názory mají pracovníci OSPOD, Policie ČR a neziskových organizací na efekt volnočasových aktivit jako prevenci delikventního chování? Které volnočasové aktivity jsou u delikventní mládeže nejoblíbenější? Tráví svůj volný čas delikventní mládež společně s jedinci s podobnými problémy? Nebo naopak vyhledávají zdravou společnost? A rozumí delikventní mládež pravidlům majoritní společnosti? Je jejich případné nepochopení příčinou delikventního chování?

Dále jsem se ve výzkumné části své bakalářské práce věnovala průzkumu oblasti sociálních služeb v Plzeňském kraji. Udělala jsem si přehled o počtu a typech organizací, které jsou k dispozici. Následně jsem se věnovala pouze organizacím, jejichž náplní je poskytování volnočasových aktivit. Ověřila jsem jejich zaměření a kapacitní možnosti.

Jako výzkumnou metodu jsem použila kvalitativní výzkum, konkrétně metodu dotazování technikou semistrukturovaného rozhovoru.

Díky získaným poznatkům z této práce jsem přesvědčena, že volný čas představuje pro každého člověka nezbytnou součást života a děti se tato problematika dotýká nejvíce. Je třeba dětem ukázat zdravý způsob trávení volného času a umožnit jim navštěvovat organizace, které jim toto mohou poskytnout. Základ výchovy představuje rodina. Ta určuje, jakými volnočasovými aktivitami se bude dítě nebo mládež zabývat. Ale pokud selhává, existuje alternativa zaštitěná státem, která může pomoci.

Z mé práce vyplývá, že Plzeňský kraj je v této oblasti dostatečně vybaven. Jsou zde k dispozici všechny typy vhodných zařízení a institucí. Teď již záleží pouze na jednotlivých rodičích a samotných dětech, zda tyto příležitosti využijí ve svůj prospěch.

POUŽITÁ LITERATURA

AMBRUZOVÁ, M. *Možnosti volnočasových aktivit dětí a mládeže na Prachaticku*. Bakalářská práce. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta JČU, 2013. Vedoucí práce: Mgr. Alena Kajanová, Ph.D.

ARNETT, J. J. *Adolescence and emerging adulthood*. 5. vyd. Pearson, 2012. ISBN 978-0205899517.

Evropský hospodářský a sociální výbor. *Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Městské oblasti a násilí mladistvých*. Brusel: Evropský hospodářský a sociální výbor, 2009. 52009IE1206.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HÁJEK, B., a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času – současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-327-5.

HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.

CHRÁSTKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANČOVÁ, I. *Volnočasové aktivity jako nástroj prevence sociálně patologických jevů*. Bakalářská práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2009. Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

JANIŠOVÁ, I. *Práce s klientem s rizikem v chování (Manuál průvodce dobrou praxí)* [online]. [Cit. 21-6-2017]. Dostupné na [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4035/manual.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/4035/manual.pdf).

Katalog sociálních služeb. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014.

KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6.

KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Volný čas a pedagogika volného času*. Vychovatel. 2001, roč. 45, č. 5.

KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času. Výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a praxi*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80-223-1930-9.

- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- LANGMEIER, J., LANGMEIER, M. aj. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: H&H Vyšehradská, 2002. ISBN 80-7319-016-8.
- LORENZ, K. *Osm smrtelných hříchů*. [překl.] Petr Příhoda. Mnichov: Academia, 1973. ISBN 80-200-0842-X.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Sociální práce a sociální služby*. [on-line]. [25-6-2017]. Dostupné na www: <<http://www.mpsv.cz/cs/9>>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Střediska volného času*. [on-line]. [22-5-2017]. Dostupné na www: <[http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu?highlightWords=st%C5%99ediska+voln%C3%A9ho+%C4%8DasuMinisterstvo%C5%A1kolstv%C3%AD,ml%C3%A1de%C5%BEat%C4%9Blovc%C3%BDchovy:%C5%A0koln%C3%ADdru%C5%BEiny\(2017c](http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu?highlightWords=st%C5%99ediska+voln%C3%A9ho+%C4%8DasuMinisterstvo%C5%A1kolstv%C3%AD,ml%C3%A1de%C5%BEat%C4%9Blovc%C3%BDchovy:%C5%A0koln%C3%ADdru%C5%BEiny(2017c)>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Školní družiny*. [on-line]. [25-5-2017]. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Školní kluby*. [on-line]. [25-5-2017]. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>>.
- Ministerstvo vnitra ČR. *Prevence kriminality*. [on-line]. [20-5-2017]. Dostupné na www: <<http://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=>>.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- MIOVSKÝ, M., KREEFT, P. aj. *Vybrané termíny primární prevence*. (Příloha závěrečné zprávy, 2007) [on-line]. [Cit. 10-6-2017]. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vybrane-terminy-primarni-prevence>>.
- Olomoucký kraj. *Prevence kriminality*. [on-line]. [2-6-2017]. Dostupné na www: <<https://www.kr-olomoucky.cz/prevence-kriminality-cl-292.html>>.
- PÁVKOVÁ, J., aj. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PÁVKOVÁ, J., ŠKODA J., BAJURA J. *Pedagogika volného času: účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8711-6.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium service, 1995. ISBN 80-7178-170-3.
- Plzeňský kraj. *Charakteristika kraje*. [on-line]. [20-6-2017]. Dostupné na www: <<http://www.asociacekraju.cz/kraje-cr/plzensky-kraj/charakteristika-kraje-3/>>.

POLÁK, T. *Volnočasové aktivity jako prostředek prevence problémů v chování*. Bakalářská práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2008. Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Dagmar Opatřilová, Ph.D.

Policie ČR. *O policii ČR*. [on-line]. [25-5-2017]. Dostupné na www: < <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>>.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

PUHONÁ, P. *Možnosti volnočasových aktivit osob se zrakovým postižením*. Diplomová práce. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2012. Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Šámalová.

Slovník sociálního zabezpečení. *Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)*. [on-line]. [17-6-2017]. Dostupné na www: < <http://slovník.mpsv.cz/organ-socialne-pravni-ochrany-deti-ospod.html>>.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

Světová zdravotnická organizace. *Fáze vývoje člověka*. [on-line]. [22-6-2017]. Dostupné na www: < <https://www.odmaturuj.cz/psychologie/faze-vyvoje-cloveka/>>.

Škola Pozdřechov. *Školní družina*. [on-line]. [2-6-2017]. Dostupné na www: < <http://www.skolapozdechov.cz/skolni-druzina/>>.

ŠTEFUNKOVÁ, M., ŠEJVL, J. a kol. *Základy prevence kriminality pro pedagogické pracovníky*. Praha: Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-96-5.

TOUŠOVSKÁ, M. *Volnočasové aktivity jako jedna z forem prevence sociálně patologických jevů*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, filozofická fakulta, 2009. Vedoucí práce: PhDr. Martin Kocanda.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-2460-956-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VEČERKA, K., a kol. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-807338-118-9.

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

VRTĚLOVÁ, M. *Využití prvků arteterapie při řešení problémů dětí a mládeže z dětských domovů*. Bakalářská práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2007. Vedoucí práce: Tomáš Dvořáček.

VRTĚLOVÁ, M. *Volnočasové aktivity jako prostředek prevence rizikového chování dětí a mládeže*. Diplomová práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2009. Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Tomáš Čech, Ph.D.

Záchranný kruh. *Podstata a formy prevence kriminality* . [on-line]. [15-6-2017]. Dostupné na www: <<https://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/prevence-kriminality/podstata-a-formy-prevence-kriminality.html>>.

Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů* (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 3. přeprac. vyd. Praha: PAČR v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-270-6.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

ŽALODÍKOVÁ, I. *Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11-15 let*. Duha [online]. 2013, roč. 27, č. 1 [cit. 25-6-2017]. Dostupné na www: <<http://duha.mzk.cz/clanky/zmeny-v-psychice-chovani-u-dospivajicich-ve-veku-11-15-let>>. ISSN 1804-4255.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Rozhovor s respondentem A

Příloha č. 2: Rozhovor s respondentem B

Příloha č. 3: Rozhovor s respondentem C

Příloha č. 4: Rozhovor s respondentem D

Příloha č. 5: Rozhovor s respondentem E

Příloha č. 1

Rozhovor s respondentem A proběhl v odpoledních hodinách na jeho pracovišti. Kancelář měl vybavenou starším nábytkem a má ji společnou ještě s jednou kolegyní. Ta rozhovoru nebyla přítomna. U obou kancelářských stolů byly vždy přistaveny dvě polstrované starší židle. Ty jsou připraveny pro klienty, kteří chodí na předem plánované sezení. Počítač byl jediným moderním prvkem v kanceláři. Monitor byl otočen mimo zorné pole klienta, který tak nemůže vidět poznámky a další své záznamy pracovníka OSPOD.

Z počátku bylo znát určité napětí a nervozita. Povídali jsme si obecně o mně, co mě vedlo ke studiu vysoké školy, kde pracuji a proč jsem si zvolila zrovna studium psychologie a sociologie. Po přibližně čtvrt hodině jsme se dostali na téma zodpovězení mých výzkumných otázek. První otázky mi respondent A zodpověděl dost stručně. Zdálo se mi, že s ostražitostí očekává, jak budu reagovat, jaký je vlastně smysl mých otázek. Ale postupně se uvolňoval a začal své odpovědi rozvíjet. Někdy bylo potřeba otázky upřesnit či klást doplňkové otázky.

Odpovědi na otázky:

1. *Existují překážky, které nedovolují delikventní mládeži trávit svůj volný čas volnočasovými aktivitami? Pokud ano, jaké?*

Ano, překážky jistě existují. U problematické mládeži (což jsou u mě žáci 2. stupně a mládež kolem 16 let) se nejčastěji vyskytuje neznalost zdravého způsobu trávení volného času. Většina klientů nikdy aktivně nesportovala. Velmi často reagují na mé dotazy tím, že nemají sportovní vybavení, nemají kde hrát a bezproblémové děti si s nimi nechtějí hrát. Většinou reagují na toto odmítnutí agresí a tím si své potenciální kamarády ještě více od sebe odeženou. Dívky většinou odpovídají, že nemají o takové hlouposti (samozřejmě použijí mnohem drsnější výraz) zájem. Když se jich pak zeptá, co by tedy chtěli dělat místo toho, odpověď neznají. Začnou spekulovat o tom, že chtějí být s kamarády, ale co by s nimi měli dělat, už opět nevědí. O tom, že by mohli trávit svůj volný čas s rodinou vůbec neuvažují. Vysvětlují,

že nechtějí s nikým z rodiny mít nic společného. Je tedy vidět, že většina problémových dětí bohužel pochází z disfunkčních rodin. Další překážkou, kterou ale většinou zmiňují převážně rodiče dětí, jsou finanční prostředky. Tvrdí, že nemají na takové zbytečnosti peníze a o alternativě levnějších kroužků při základních školách nevědí. Po upozornění na možnosti však většina klientů začne do těchto středisek docházet, ale ne vždy je to dlouhodobé. Spousta z nich se po nějaké době opět navrácí ke svým nezdravým návykům.

2. *Jaký názor máte na efekt volnočasových aktivit jako prevenci delikventního chování?*

Věřím, že má smysl nabídnout dětem pozitivní příklady. Je dobré, aby znaly řád, naučily se respektovat pravidla a uznávat autority. Také se naučily přátelství mezi vrstevníky a poznat úspěch, ale i prohru. To je totiž v současnosti největší problém mladé generace. Chtějí úspěch, slávu, vítězství na všech frontách, ale odmítají nést jakoukoli odpovědnost za své chování a naprosto odmítají zažít bolest a ztrátu. Vždy to řeší útekem, lhaním a užíváním omamných látek. Zdravý způsob trávení volného času určitě patří mezi funkční preventivní prvek výchovy mladého jedince.

3. *Které volnočasové aktivity jsou u delikventní mládeže nejoblíbenější?*

Chlapci upřednostňují sportovní aktivity typu fotbal, florbal, volejbal, kolo. Samozřejmě počítačové hry a moci používat internet. V poslední době u nich vidím zvětšený zájem o návštěvy posilovny. Chtějí mít osvalená těla tak, jak je moderní mezi mladými. Dívky většinou upřednostňují keramiku, výtvarnou výchovu, pohybové aktivity v tělocvičně a mnohem více než chlapci lpějí na svém osobním volnu, kdy nechtějí dělat nic, poslouchat hudbu, dívat se na televizi, surfovat po internetu.

4. *Tráví svůj volný čas delikventní mládež společně s jedinci s podobnými problémy? Nebo naopak vyhledávají zdravou společnost?*

Téměř výhradně tráví svůj volný čas s jedinci s podobnými problémy. Mají pocit, že k sobě patří, že mají mnoho společného, pocházejí z podobných

rodinných konstelací a vzájemně se chápou. Někteří mají zkušenosti s tím, že si občas najdou kamaráda s funkční rodinou, ale bohužel dřív nebo později se mezi nimi projeví propastné rozdíly v zázemí, chápání reality, ve způsobu řešení konfliktů. Je tak lepší variantou docházet do odborných zařízení, kde jsou pracovníci vyškolení na podobné případy a umějí dětem ukázat cestu jak dál.

5. *Rozumí delikventní mládež pravidlům majoritní společnosti? Je jejich případné nepochopení příčinou delikventního chování?*

Je minimum případů, kdy dítě není intelektuálně schopné pochopit pravidla majoritní společnosti. Ale to je naprostá výjimka. Většina dětí běžně chápe pravidla, ale revoltují proti nim. Nechtějí se podřizovat, chtějí ukázat svoji výjimečnost, ublížit lidem, kteří ublížili jim. V tomto delikátním citlivém věku je pomsta velmi častým způsobem řešení. Také se často stane, že k delikventnímu chování jsou někteří jedinci svedeni v rámci tzv. party. Právě proto je důležité pokusit se je pomocí volnočasových aktivit z nich vyčlenit, či jejich sílu rozbít nabízenou alternativou. Bohužel aktivní součinnost rodičů právě ve věku 10 až 16 let je velmi důležitá.

Příloha č. 2

Rozhovor s respondentem B proběhl o víkendu ve večerních hodinách na jeho pracovišti. Sám zvolil takový čas, kdy bývá největší klid, aby nás nikdo nerušil. Kancelář byla vybavena velmi spoře – starý oprýskaný nábytek, nemoderní vybavení, lehká špína, nepříjemný odér.

Žádná nervozita tentokrát nebyla, neboť se osobně s respondentem B znám. Odpovědi byly otevřené, ale jak jsem již zmiňovala dříve, velmi stručné, ale také více profesně laděné ve srovnání s respondentem A.

Odpovědi na otázky:

1. *Existují překážky, které nedovolují delikventní mládeži trávit svůj volný čas volnočasovými aktivitami? Pokud ano, jaké?*

Nejsem přesvědčen o tom, že by existovaly nějaké překážky v tom, aby každý mladý člověk mohl sportovat, věnovat se zálibám, rybařit. Možná je problém spíš v tom, že ty děti o to nemají zájem. Je pro ně jednodušší potloukat se po okolí, než něco smysluplně tvořit či plnit.

2. *Jaký názor máte na efekt volnočasových aktivit jako prevenci delikventního chování?*

Nejsem plně přesvědčen o jejich smysluplnosti. Jistě je to pro ně lepší možnost než být na ulici, ale aby to přímo zabránilo kriminálnímu jednání dětí a mládeže, tomu nevěřím. Myslím, že mnohem důležitější je, z jakého rodinného prostředí pochází. Zda se nejedná o děti alkoholiků, narkomanů, etnické menšiny nebo násilnické rodiny. To jsou z mého pohledu mnohem důležitější předpoklady pro to, jestli bude dítě krást či rušit noční klid nebo zanedbávat povinnou školní docházku.

3. *Které volnočasové aktivity jsou u delikventní mládeže nejoblíbenější?*

Přiznám se, že o to jsem se nikdy nezajímal. Předpokládám, že jako ostatní děti – kluci spíš nějaký sport, holky tancování nebo malování. Nevidím rozdíl mezi bezproblémovou a problematickou mládeží.

4. *Tráví svůj volný čas delikventní mládež společně s jedinci s podobnými problémy? Nebo naopak vyhledávají zdravou společnost?*

Tady si naopak jsem jist, že tráví svůj čas hlavně s problematickou mládeží. Díky partě se cítí silnější, sebevědomější, podněcují jeden druhého k ještě horšímu chování. Snaží se své vrstevníky přesvědčit o tom, že naopak jejich chování je to normální a správné. Tyhle party jsou velmi nebezpečné pro vývoj dětí v pubertálním věku. Myslím, že se spíše vyhýbají zdravé společnosti, než aby ji vyhledávali.

5. *Rozumí delikventní mládež pravidlům majoritní společnosti? Je jejich případné nepochopení příčinou delikventního chování?*

Ano, většina delikventů je dostatečně inteligentních. Umí velmi dobře domýšlet důsledky svých jednání, lžou o skutečnostech, svádějí to na jiné. Jejich hlavním problémem je to, že naprosto odmítají nést odpovědnost za své chování. Oni prostě doufají, že se na to nepříjde nebo se to nějak vytratí. Typické dětské chování. Nějak to schovat a věřit, že na to dospělí ani policie nepříjde. Pokud se jim něco dokáže, většinou jednají agresivně nebo se naopak rozpláčou a volají rodiče. Ale to, že porušili pravidla, vědí moc dobře. To určitě příčinou jejich nepřístojného chování není.

Příloha č. 3

Rozhovor s respondentem C proběhl během pracovního týdne v odpoledních hodinách na jeho služebně. Kancelář byla vybavena velmi podobně jako kancelář jeho kolegy. Je zvláštní, jak typicky vypadají policejní služebny, byť se jedná o jiná místa. Během rozhovoru nás několik vyrušil služební telefon a jednou byl dokonce předveden jeden podezřelý. Absolvovat tento rozhovor bylo tedy docela komplikované. Dalším výrazným znakem bylo to, že se respondent C velmi často dotazoval, co na danou otázku odpovídal respondent B. Snažila jsem se o maximální autenticitu odpovědí.

Odpovědi na otázky:

1. *Existují překážky, které nedovolují delikventní mládeži trávit svůj volný čas volnočasovými aktivitami? Pokud ano, jaké?*

Překážky? Nevím o tom, že by pro děti existovaly překážky v tom si jít hrát, sportovat nebo třeba malovat. Spíš se teď zajímají pouze o počítače, mobily a vymýšlejí hlouposti. Hlavně ve městech se situace rok od roku zhoršuje.

2. *Jaký názor máte na efekt volnočasových aktivit jako prevenci delikventního chování?*

Prevenci v tom, že si děti chodí hrát fotbal? Tak pokud tohle vnímáte jako prevenci, tak snad ano. Nemají pak čas dělat špatné věci. Ale spásu v tom jistě najít nelze. Hlavní je rodina. Jaké pravidla jim rodiče nastaví, jak se o děti starají, či sami mají tolik vlastních starostí, že na děti jim už nezbývá čas. A to již nemluví o tom, že jsou rodiny, kde se vyskytuje domácí násilí, alkoholismu, narkomanie. Tam opravdu spásu v hraní si na hřišti nevidím. Ale lepší něco než nic.

3. *Které volnočasové aktivity jsou u delikventní mládeže nejoblíbenější?*

Netuším. Nemyslím, že mají odlišné preference než ostatní děti.

4. *Tráví svůj volný čas delikventní mládež společně s jedinci s podobnými problémy? Nebo naopak vyhledávají zdravou společnost?*

Děti se vždycky přátelí s tím, kdo má podobné názory a způsob trávení volného času. Asi těžko se bude problematický kluk kamarádit s někým, kdo pravidelně navštěvuje například hodiny klavíru. Možná, že výjimky existují, ale já jich moc ve své práci nevidím. Většinou se děti v partě chovají stejně a když si pro ně přijdou jejich rodiče, ani se není čemu divit. Tady přísloví, že jablko nepadá daleko od stromu, naprosto sedí. Ale nejde všechno vidět jen černě. Určitě budou existovat i pozitivní příklady.

5. Rozumí delikventní mládež pravidlům majoritní společnosti? Je jejich případné nepochopení příčinou delikventního chování?

Čemu by neměli rozumět? Že je špatné krást, podvádět, brát drogy, chodit za školu? To oni velmi dobře vědí. Jen to nechtějí respektovat. Mají pocit, že jsou to nesmysly, které k životu zrovna oni nepotřebují. Tohle rozhodně jako příčinu jejich kriminálního chování nevidím.

Jinak respondent C se na konci rozhovoru omluvil, jestli mluvil o budoucnosti těchto dětí negativně. Mluvil o tom, že toho v práci vidí tolik, že už asi není schopen vidět ty věci z jiného pohledu. Některé děti se mu tam objevují opakovaně a domluvy, tresty ani trápení jejich rodičů nepomáhají. Má tedy věřit, že hraní fotbalu to změní? Zajímavý konec rozhovoru.

Příloha č. 4

Rozhovor s respondentkou D proběhl v dopoledních hodinách přímo v neziskové organizaci. Jak jsem již dříve zmiňovala, domluvit tuto schůzku bylo nejtěžší. K mému velkému překvapení vstřícnost opravdu není vlastnost pracovnice vybrané neziskové organizace. Její kancelář byla vybavena moderním nábytkem, všude byly barevné obrázky, květiny v květináčích. V rohu hrálo tiše rádio a také tam byl kávovar. Společně jsme si daly kávu a snažila jsem se navodit alespoň trochu příjemnou náladu. Několikrát během rozhovoru pracovnice vyřizovala telefonáty, a dokonce i kontrolovala maily.

Odpovědi na otázky:

1. *Existují překážky, které nedovolují delikventní mládeži trávit svůj volný čas volnočasovými aktivitami? Pokud ano, jaké?*

Do našeho zařízení mohou docházet všechny děti, bez ohledu na jejich finanční možnosti. Co však naprosto kontrolujeme, je podezření na požití omamných látek či alkoholu. Pak tyhle děti musí opustit zařízení. Také si hodně hlídáme agresivitu mezi mládeží. Kluci se někdy mají tendenci poprat, holky zase pohádat. Tyhle rozepře netolerujeme. Chceme, aby děti měly klid na hraní, měly tu takové útočiště.

2. *Jaký názor máte na efekt volnočasových aktivit jako prevenci delikventního chování?*

Jsem přesvědčená, že je to cesta, jak dětem ukázat pozitivní stránku dětství. Tyhle děti někdy moc štěstí a klidu v životě nezažily. A ano, snad to některé děti odkloní od pokušení se chovat špatně. Prevence formou pozitivismu určitě funguje. Jen se těžko prokazují výsledky.

3. *Které volnočasové aktivity jsou u delikventní mládeže nejoblíbenější?*

Holky rády malují a dělají keramiku nebo menší sošky. Do sportu se jim moc nechce, mají pocit, že u toho nevyjadají dobře. Typické spíš pro vyšší věk. U těch menších jsou oblíbené i sportovní aktivity jako volejbal nebo vybíjená.

Kluci jsou spíš na sport. Rádi se vsázejí a sledují dlouhodobé výsledky. Taky tu máme pár typů, kteří si rádi přečtou knížku, třeba něco o vesmíru nebo tak.

4. *Tráví svůj volný čas delikventní mládež společně s jedinci s podobnými problémy? Nebo naopak vyhledávají zdravou společnost?*

Všichni mají šanci najít si přátele z jakékoli skupiny či vrstvy. Nevěřím na kastování. Já vidím, že všechny děti jsou ve finále stejné. Při hře se jejich rozdílné rodinné podmínky stírají a jsou hravé, dychtivé, aktivní. Vždycky je nejdůležitější, jak se k dítěti chováte. Pak si k němu můžete najít cestu vždycky.

5. *Rozumí delikventní mládež pravidlům majoritní společnosti? Je jejich případné nepochopení příčinou delikventního chování?*

O jakých pravidlech mluvíte? Pravidla silničního provozu? Ty samozřejmě chápou. Etické problémy tyhle děti nedokáží domýšlet. Žijí podle pravidel, které je naučily doma. Hlavně děti etnické menšiny respektují to, co vidí u svých rodičů. A ano, rozhodně to může být příčinou delikventního chování. Pokud si myslí, že vzít si, co chci, je normální bez ohledu, jestli to je nebo není moje. Těžko se jim pak vysvětluje, že tohle je naprosto špatně.

Příloha č. 5

Rozhovor s respondentkou E proběhl v odpoledních hodinách také přímo v neziskové organizaci. Kontakt mi předal respondent A, což mi otevřelo dveře. Atmosféra byla velmi přátelská. Respondentka E pro mě byla fyzicky ztělesněním hippies. Měla dlouhé lehce prošedivělé vlasy, dřevěné korále a náušnice, květovanou halenku a dlouhou zelenou sukni. Působila na mě velmi pozitivně. Mluvila tiše a klidně. Snad nikdy ani nezvedla tón hlasu.

Odpovědi na otázky:

1. *Existují překážky, které nedovolují delikventní mládeži trávit svůj volný čas volnočasovými aktivitami? Pokud ano, jaké?*

Spousta překážek. Nevědí, že můžou jen tak přijít. Mají strach, že to bude stát hodně peněz. Mají strach, že ostatní děti je nepřijmou, budou se jim smát. Mají strach z rodičů, co tomu řeknou, když zjistí, že tam chodí. Dětská duše vnímá instituce jinak než my dospělí. Nevidí v nás pomoc, ale zábavu. Spíš až v pozdějším věku, pokud to s nimi dopadne dobře, se vrací a někdy chtějí jako dobrovolníci pomoci jiným dětem. Párkrát se to stalo. Je to příjemná forma odměny.

2. *Jaký názor máte na efekt volnočasových aktivit jako prevenci delikventního chování?*

Není to všelék, ale pomáhají. Děti, které chtějí něco jiného než se potloukat po sídlištích, se tak mohou dostat do lepšího, a hlavně zdravějšího prostředí. Ale ty, které zájem nemají, ty to nespasí. Ale můj názor je, že jako prevence volnočasové aktivity fungují.

3. *Které volnočasové aktivity jsou u delikventní mládeže nejoblíbenější?*

Kopaná, florbal, stolní fotbálek, šipky, jak jinak počítače. Občas nějaký časopis, knížky je moc nezajímají. Dívky se zajímají o módu, celebrity. U menších dětí je to mnohem jednodušší, jakákoli hra.

4. *Tráví svůj volný čas delikventní mládež společně s jedinci s podobnými problémy? Nebo naopak vyhledávají zdravou společnost?*

Opět záleží na věku. Menší děti nerozlišují. Někdo je jim sympatický, někdo ne. Hrají si s tím, s kým je jim dobře. Kluci zvlášť, holky zvlášť. Ale v pozdějším věku se všechno mění. Holky se zajímají o kluky, snaží se jim zalíbit. Kluci se zase snaží holky oslnit. A pak jsou děti, které se začnou sdružovat do party, a tam bohužel kriminalita může bujet. Ale všechny děti přitahuje světlo, i když občas zajdou do tmy.

5. *Rozumí delikventní mládež pravidlům majoritní společnosti? Je jejich případné nepochopení příčinou delikventního chování?*

Záleží na rodinách, odkud pocházejí. Ale ve školách jim ty naprosto základní vysvětlí. Děti nejsou hloupé, ony vědí, co je špatně a co dobře. Přesná neznalost zákonů může způsobit, že dítě něco provede a není si vědomo toho, že se jedná o trestný čin. Ale ví, že to, co dělá je špatné. Nesmíme hledat omluvy, proč to tak je, musíme hledat řešení, aby se tak dítě nezačalo chovat nebo přestalo chovat.

Respondentka E je bezesporu velmi zajímavá osoba, hodně duševně založená a vidí v dětech hlavně světlo, dobro a budoucnost.